

Aan de orde is het **debat over de brief van de informateurs t.g.v. het deelakkoord begroting 2013 (33410, nr. 12)**.

De **voorzitter**:

Ik heet de informateurs, de heren Kamp en Bos, van harte welkom. Het woord is aan de heer Van Haersma Buma. Wij hanteren voor de Kamerleden een spreektijd van vijf minuten.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Voorzitter. Ik dank de twee informateurs voor hun komst naar de Tweede Kamer. Er bestaat voor informateurs geen staatsrechtelijke verplichting of iets dergelijks om naar de Kamer te komen. Daarom waardeer ik hun aanwezigheid des te meer. Wij hebben het vandaag over de brief die de informateurs gisteren hebben geschreven aan de Kamer naar aanleiding van het deelakkoord dat tussen de Partij van de Arbeid en de VVD is gesloten.

Twee weken gelden debatteerden we in de Kamer over de uitslag van de verkiezingen. Toen vroeg ik aan de toen nog verkenner Kamp hoe aan de onderhandelingstafel zou worden omgegaan met de begroting voor 2013. Het antwoord op die vraag is gisteren gekomen met het deelakkoord dat is afgesloten. Het is goed dat de Partij van de Arbeid en de VVD, als aanstaande coalitiegenoten, aan de Kamer hebben laten weten hoe zij voor 2013 omgaan met het Lenteakkoord en dus ook met de begroting van het demissionaire kabinet. Dat is goed voor de duidelijkheid. Zo wordt duidelijker wat er het komend jaar zal gebeuren.

Van groot belang is ook dat het tekort dat in het Lenteakkoord was uitonderhandeld op 2,7% voor 2013, niet ter discussie is komen te staan. Complimenten daarvoor. Ik kan mij voorstellen dat dit zeker voor de Partij van de Arbeid een kwestie was van "over de schaduw heen springen". Duidelijk is nu dat het vertrekpunt voor de onderhandelingen voor de partners, ook voor 2014, is gezet. Ik noem het Lenteakkoord met een aantal wijzigingen, en een tekort van 2,7% in 2013. Dat is de waarde van het akkoord, maar meteen ook de beperking. Het ontbreekt immers nog aan duurzame hervormingen. Het ontbreekt nog aan het scheppen van banen. Deze crisis is er een van te veel schulden en te weinig banen. Wij wachten daarom nog op het vervolg waarin de uitdagingen vanaf 2014 worden beantwoord. Ik vraag de informateurs of dit nu ook is wat wij kunnen verwachten voor 2013. Of moet de Kamer nog rekening houden met andere akkoorden, die ook weer gevolgen zullen hebben voor 2013? Dat is mijn eerste vraag aan de informateurs. Ik kan mij voorstellen dat zij het antwoord niet precies kunnen geven. Toch stel ik deze vraag.

Wat gebeurt er met de andere afspraken uit het Lenteakkoord? Is daarover ook overeenstemming bereikt? Ik doel op de verhoging van het eigen risico tot € 350, waartegen de Partij van de Arbeid zich zeer heeft verzet. Ik doel op de nullijn voor de ambtenaren, waartegen de Partij van de Arbeid zich ook heftig verzette. Ik doel op de verhoging van de btw, waartegen de PvdA zich eveneens heftig heeft verzet. Ik doel op de bezuinigingen op de kinderop-

vang, waartegen de Partij van de Arbeid en de VVD zich in de verkiezingsperiode heftig verzetten. Zijn, met het akkoord dat nu is gesloten, die onderdelen van het Lenteakkoord feit geworden voor de PvdA en de VVD, zonder dat daarover verder is gesproken? Komt er nog een compensatie in 2013 voor die verhoging van de btw, zoals toegezegd door de Partij van de Arbeid? Ik zal die vraag wellicht straks ook stellen aan de heer Samsom, maar misschien is dit in de besprekingen al meegenomen. Dit zijn dus enkele vragen die samenhangen met het Lenteakkoord.

Het akkoord dat gisteren is gesloten, bevat goed nieuws. Ik noem voor studenten het afschaffen van de langstudeerboete. Het goede nieuws voor forensen is het afschaffen van de "reiskostenbelasting". De onderhandelaar Rutte heeft deze "haar in de soep", zoals hij dit eerder betitelde, vakkundig uit de soep gehaald. Maar waarom heeft hij direct zo veel nieuwe haren in die soep gegooid? Daarvan is de soep uiteindelijk niet lekkerder geworden. Want stel nu dat je niet studeert en geen forens bent, maar ondernemer. Die ondernemer gaat fors meer belasting betalen. In totaal wordt er voor 650 miljoen extra belasting betaald door ondernemers. De verzekeringen van burgers en bedrijven worden duurder. Per 1 januari wordt niet alleen de levensloopregeling afgeschaft, maar ook de hele spaarloonregeling. Klopt het dat zowel de spaarloonregeling als de levensloopregeling per 1 januari wordt afgeschaft? Mijn antwoord is al bijna: ja. Wat is er geregeld in het akkoord voor mensen die nog een spaarloonregeling hebben op 1 januari? Wat is de filosofie achter het afschaffen van die regelingen?

Als agrariër ben je veel duurder uit, want je hebt niet alleen te maken met de duurdere verzekeringen maar je verliest ook nog de beloofde compensatie voor het vervallen van de rode diesel. De bouw krijgt een tik, want de bedoelde stimulering voor duurzaam bouwen gaat eraf. Duurdere verzekeringen en hogere belastingen komen erbij. In de zorg vervalt weliswaar de eigen bijdrage voor de ggz en het ziekenhuis, maar evenveel geld betaalt de patiënt weer terug via de premie of de eigen bijdrage. Er staan dus nog veel vragen open.

Per saldo ziet het er naar uit dat het gaat om een lastenverzwaringspakket van 350 à 400 miljoen euro. Is dat ook het saldo dat aan de onderhandelingstafel is geaccordeerd, zo vraag ik de informateurs.

Tot slot stel ik een vraag over de wijze waarop wordt omgegaan met een aantal afspraken uit het Lenteakkoord die wij nog niet hebben zien terugkomen. Ik denk aan de afspraak die daarin is gemaakt over loondoorbetaling na ontslag. Is die er nog of is die van de baan? Is, als het gaat om het vernieuwen van de hypotheekmarkt, de afspraak over het ontzien van bestaande hypotheeken van de baan of kan die nog terugkomen? Kortom, er zijn nog veel vragen. Een aantal vragen is wellicht te beantwoorden door de informateurs. Voor het overige realiseer ik me dat er opheldering zal komen wanneer de Partij van de Arbeid en de VVD de definitieve onderhandelingen hebben afgerond. Wat dat betreft zal na het Herfstakkoord het wachten nog zijn op de winter.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Ik heb een vraag ter opheldering. Het is inderdaad een wat ingewikkelde situatie. Wij hebben te maken met een begroting die is ingediend door een demissionair kabinet, bestaande uit de VVD en het CDA. De primus inter pares van het kabinet heeft de begroting, mede via de rest van het kabinet, naar ons toe laten komen. Nu ligt er een

Van Haersma Buma

deelakkoord waarmee er toch wel een aantal grote wijzigingen wordt doorgevoerd in de begroting. De heer Van Haersma Buma legde daar net ook de vinger bij: is dat wel verstandig? De CDA-ministers zitten natuurlijk wel in het kabinet. Wat betekent dit voor de houding van het CDA op het moment dat de CDA-ministers de opdracht krijgen om de begroting die onder hun verantwoordelijkheid is neergelegd, zo drastisch te gaan wijzigen?

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Hiermee moet ik heel voorzichtig zijn. Deze vraag moet wellicht ook tijdens de algemene financiële beschouwingen aan de orde komen, omdat de vraag aan de ministers moet worden gesteld. Het is aan de ministers, aan het demissionaire kabinet als geheel, om om te gaan met een wijziging die, naar ik begrijp, als amendement bij deze begroting zou worden gevoegd. Ik acht mij echter niet gehouden om een antwoord op die vraag te geven.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

U bent wel de politiek leider van het CDA. In dat opzicht is het, denk ik, wel heel logisch om deze vraag aan u te stellen. Natuurlijk weten wij wel wat het VVD-deel in het kabinet zal doen, want degene die de begroting heeft ingediend is ook degene met een andere pet op die nu met het deelakkoord is gekomen met grote wijzigingen. Daarom was ik even benieuwd naar de positie van het CDA in dezen.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Toch zeg ik dat deze situatie staatsrechtelijk helemaal samenhangt met het demissionair zijn van dit kabinet. Het demissionaire kabinet heeft een begroting gepresenteerd. Ik heb de indruk – ik heb begrepen – dat daaraan via amendement wijziging gegeven moet worden. Dan zal het kabinet als geheel daarvan iets moeten vinden, ook de CDA-ministers. Maar de weging daarvan wil ik wel aan de ministerraad en aan de Trêveszaal laten.

De heer **Wilders** (PVV):

Ik vind dit toch een beetje makkelijk. Zoals mijn collega al zei: de heer Buma is de politiek leider van het CDA. Ik hoor hem nu al een aantal minuten heel kritisch zijn, soms zelfs fulmineren tegen het gesloten deelakkoord. Wat u natuurlijk kunt zeggen, mijnheer Buma – daarvoor bent u leider van het CDA – is dit: als deze wijzigingen op de begroting een meerderheid halen, trek ik de CDA-bewindslieden terug uit het kabinet. Dat kunt u doen.

De **voorzitter**:

Zou u kunnen proberen om via de voorzitter te praten?

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Ik trek overigens niet ministers terug. Dat moeten de bewindslieden zelf beoordelen. Wat u zegt is terecht: er vinden grote wijzigingen plaats, die voor een belangrijk deel begrotingen zullen verslechteren. Denk aan de begroting van Economische Zaken, waarin de lasten voor het bedrijfsleven dramatisch stijgen. Maar ik acht mij niet gehouden om hier aan te geven wat een minister daarmee moet doen. Dat komt wel degelijk. Tegelijkertijd hebben de ministers hun ontslag aangeboden en zullen zij dus nu moeten afwegen hoe zij hiermee verdergaan. Ik snap uw vraag, maar ik vind het staatsrechtelijk van belang om nu niet een antwoord te geven over wat ministers moeten doen.

De heer **Wilders** (PVV):

Wat vindt de heer Buma zelf? Laat ik het dan maar zo formuleren. Hij zegt dat het uiteindelijk aan die ministers is om die beslissing al dan niet te nemen. Dat erken ik volmondig. Wat vindt de heer Buma echter zelf? Vindt hij zelf dat wanneer al die maatregelen doorgaan die hij zojuist zelf al noemde, zoals lastenverzwaringen voor het bedrijfsleven, deze maatregelen ook moeten worden uitgevoerd door de CDA-ministers of dat zij in ieder geval verantwoordelijk moeten zijn voor die begroting?

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Ik realiseer mij zonder meer dat dit punt op tafel zal komen, maar ik ben heel voorzichtig met het geven van een eindantwoord. Er komt straks waarschijnlijk een amendement en daarover wordt dan gestemd. Als dat amendement een meerderheid krijgt, zal het kabinet een afweging moeten maken. Ook de CDA-ministers moeten het dan afwegen. Ik vind het wel van belang dat het kabinet in ieder geval verdedigt wat het inbrengt in de begroting en niet wat een amendement van de Kamer is. Hoe dat de komende tijd zal verlopen, moeten we zien. Ik ben mij echter zeer bewust van de precaire situatie van een demissionair kabinet.

De heer **Wilders** (PVV):

Ten slotte. Sluit de heer Buma uit dat wanneer zo'n amendement wordt aanvaard waar de CDA-fractie niet achter staat, het de werkelijkheid wordt dat de CDA-bewindslieden de keuze maken om op te stappen?

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Ik sluit niets uit op dit tijdstip.

□

De heer **Pechtold** (D66):

Voorzitter. Ook namens mijn fractie dank aan de beide informateurs dat zij voorrang hebben gegeven aan het verzoek van de Kamer om hier vanmiddag over het deelakkoord te komen praten.

Eerst het goede nieuws: de langstudeerboete wordt teruggedraaid en het deelakkoord voldoet aan de Europese begrotingsafspraken. Nog een goed nieuwtje is dat de AOW-leeftijd sneller omhoog kan gaan. Misschien wel het grootste nieuws is dat 90% van het vijfpartijenakkoord overeind blijft. Daarvoor complimenten aan PvdA en VVD. De vraag echter die vanmiddag voorligt is of die 10% aan aanpassingen een beter resultaat oplevert. Mijn fractie vindt van niet. Dit broekzak-vestzakakkoord kost mensen meer geld dan dat het hen oplevert. De herziene begroting is slechter voor de economie doordat er 330 miljoen extra aan lasten in staat, voornamelijk voor bedrijven volgend jaar, zoals we zojuist in de brief – waarvoor dank – konden lezen. Dit heeft toch effect op de werkgelegenheid? Ook is het akkoord slechter voor het milieu, door 10% extra files, en slechter voor onze groene ambities, door het schrappen van 155 miljoen aan investeringen.

Het blijft een verrassende wending. Ik denk dat weinig PvdA-kiezers voor 12 september hadden verwacht dat hun partij zo snel na de verkiezingen het door hen zo verfoeide akkoord zou adopteren. Waarom immers wilde collega Samsom het vijfpartijenakkoord ook alweer niet steunen? Ik heb zijn bijdrage aan het betreffende debat destijds er eens even bij gepakt. Zijn redenen waren toen de 3%, de

Pechtold

nullijn voor ambtenaren, de btw-verhoging en de verhoging van de AOW-leeftijd. Dat laatste is voor D66 overigens heel belangrijk. Hij repte op dat moment met geen woord over reiskosten. Het kan dus verkeren. De bezwaren van toen blijken vandaag allemaal overkomelijk. Sterker nog, dank aan de collega's dat zij het D66-programma met een versnelde verhoging van de AOW-leeftijd nu gaan invoeren.

Ook de VVD-kiezer zal onaangenaam verrast zijn. Wachter op de eerste cheque van € 1.000 is de eerste daad van Rutte geen lastenverlichting maar een verdere lastenverzwaring; er komt nog eens 330 miljoen euro boven op de hoogste lastendruk van deze eeuw, die in 2013.

De vraag dringt zich op wie de rekening betaalt van dit tussenakkoord. De twee heren hadden gisteren veel woorden voor het zoet. Er was precies afgesproken wie welk zoet mocht verkopen tijdens de persconferentie. De hoge prijs ervan werd echter verzwegen. Pas na vragen van journalisten kwam het zuur schoorvoetend op tafel. Deze vertoning wekt weinig vertrouwen. Dit is niet de tijd voor politiek leiders die doen alsof gratis geld bestaat. Mensen hebben recht op het gehele verhaal. Daarom ook mijn vraag aan de informateurs. Wat zijn de effecten van dit akkoord op de werkgelegenheid en de duurzaamheid? Wie gaat de lastenverzwaring betalen? Dank voor het eerste inzicht dat wij zojuist via de brief hebben gekregen. Wanneer kan de Kamer de doorrekening van de plannen tegemoet zien? Ik hoop dat het voor de algemene beschouwingen kan.

Kunnen de informateurs verder toelichten welke duurzaamheidsmaatregelen precies gesneuveld zijn? Heel precies zouden de volgende zaken daar namelijk onder kunnen vallen: het energiebesparingsfonds, de pilots met decentrale energieopwekking, de groene heffingskorting, de subsidie voor zonnepanelen en milieuvriendelijke investeringen in de landbouw. Het is mij niet duidelijk welke maatregelen gesneuveld zijn en waarom daarvoor gekozen is. Ik maak mij grote zorgen over de gevolgen hiervan.

Waarom is geaccepteerd dat een ongedekte cheque van 145 miljoen in de zorg in het akkoord is opgenomen? De partijen schaffen het liggeld en de eigen bijdrage in de ggz af, maar zeggen niet hoe dat vanaf 2014 betaald gaat worden. Ik snap dat mevrouw Barth van GGZ Nederland enthousiast was, maar in haar rol als voorzitter van de PvdA-fractie in de Eerste Kamer zou zij toch ook moeten kijken naar behoorlijk bestuur na volgend jaar.

Tot slot. Met een demissionair kabinet aan het roer en een prille relatie tussen twee onderhandelende partijen lijkt het streven naar voldoende draagvlak mij essentieel. Delen de informateurs die opvatting? Zo ja, hoe is daaraan de afgelopen dagen uitvoering gegeven? Welke ruimte bestaat er voor wijzigingen in de Tweede Kamer voordat deze voorstellen naar de Eerste Kamer gaan? Welke slagingskansen hebben constructieve bijdragen vervolgens? Ik stel die vraag ook aan de twee onderhandelaars. Deze begroting is van ons beiden, aldus de twee onderhandelaars gisteren. Het vijfpartijenakkoord heeft er met de PvdA dus een ouder bij gekregen. Zo blijkt maar weer: succes kent vele vaders.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Mevrouw de voorzitter. Het zal u misschien niet verbazen, maar ik ben een groot voorstander van duurzame relaties. In dat opzicht waardeer ik de wijze waarop de VVD en de

PvdA zo snel vastigheid in de relatie proberen te krijgen. De Volkskrant kopte vanochtend: na een weekje scharrelen al verloofd. Ik zou niet te vroeg juichen, zeg ik tegen de heer Samsom, want wij weten wat de VVD in de afgelopen tijd heeft gedaan. Dit is inmiddels het derde akkoord dat de VVD sluit voor 2013. Eerst werd er een akkoord gesloten met het CDA en de PVV, daarna met de partijen van het zogenaamde Lenteakkoord en nu met de PvdA. Inmiddels heeft de VVD met bijna iedereen aan tafel gezeten. De SP, de PvdD en nu ook 50PLUS zijn de enige partijen die nog niet voor de dans zijn uitgenodigd. Wie weet komt dat nog, maar nu is de grote liefde de PvdA. Het kan verkeren.

Via mevrouw de voorzitter bedank ik de informateurs allereerst voor hun grote inzet om ervoor te zorgen dat er zo snel als mogelijk en verantwoord is, een kabinet komt, maar ook voor het toesturen van het deelakkoord. Ik ben wel benieuwd waarom zij voor deze procedure hebben gekozen. Wij kregen het deelakkoord van de informateurs toegestuurd, maar de fractievoorzitters hebben de persconferentie gegeven. Tijdens die persconferentie zijn zij even ingegaan op de procedure. Zij hebben in ieder geval aan verwachtingsmanagement gedaan en hebben te kennen gegeven dat de procedure weleens langer zou kunnen duren dan veel mensen denken. In de brief lees ik daar niets over. Kunnen de informateurs zeggen wat wij ongeveer kunnen verwachten? Tegenwoordig verlooft men zich niet meer zo vaak, maar als het gebeurt, is het een mooi moment. Als twee mensen verloofd zijn, wordt er soms ook al een trouwdatum geprikt. Is dat inmiddels al gebeurd? Waar kunnen wij op rekenen? Wij willen daar wel tijd voor vrijmaken in de agenda.

Ik ga nu in op de inhoud van het deelakkoord. Mijn fractie vindt het goed nieuws dat de twee partijen de rest van de Kamer wat duidelijkheid hebben gegeven over de voorstellen waarop wij kunnen rekenen voor de begrotingsbehandelingen. Dat is heel plezierig, want anders zouden wij bij elke behandeling naar de partijen kijken en moeten afwachten waar zij mee komen. Nu staat een en ander netjes op een rijtje en dat is fijn. Is dit het ook? Zijn dit de afspraken die voor 2013 zijn gemaakt of kunnen wij straks via een andere route ook nog allerlei andere voorstellen gaan beschouwen? Ik zou daarover graag duidelijkheid krijgen.

Als ik naar de inhoud van het deelakkoord kijk, is mijn conclusie dat het in die zin voor een groot deel overeenstemt met het Lenteakkoord dat maar zo'n 20% daarvan is gewijzigd. Dat is goed nieuws, want ik herinner mij nog de kritiek van de PvdA op het Lenteakkoord en nu neemt zij het voor het grootste deel over. Het is ook goed nieuws dat de PvdA zich inmiddels de begrotingsdiscipline uit het Lenteakkoord eigen heeft gemaakt. Dat is geen kort sprintje geweest, want het heeft iets langer geduurd, maar de PvdA is er nu wel en dat vinden wij goed nieuws.

Minder goed nieuws is dat de lastenverzwaringen voor het bedrijfsleven fors zijn toegenomen, met meer dan half miljard. Dat is zojuist ook duidelijk geworden uit de nadere onderbouwing van de cijfers die wij hebben gekregen. Die lasten nemen zelfs nog iets meer toe dan wij zelf hadden berekend. Daarmee wordt de economische groei niet gestimuleerd – daar heeft de PvdA altijd sterk op ingezet – maar daarmee wordt de groei zelfs afgeremd. De vraag is of Nederland in een tijd van crisis daarmee geholpen is.

Wij vinden ook de zware aanslag op de duurzaamheidsinvesteringen slecht nieuws. Die zal met name grote gevolgen kunnen hebben voor de land- en tuinbouw. Ik sluit

Slob

niet uit dat bedrijven daardoor kunnen omvallen. Ik denk hierbij ook aan het groen beleggen waarmee veel privaat geld wordt gegenereerd. Daar wordt vrij rücksichtslos, om het in slecht Nederlands te zeggen, een streep door gezet. Dat betreuren wij zeer. Ook de afspraak om via isolatie de bouwwereld te stimuleren, wordt nu de nek omgedraaid. Dat is een zeer slechte zaak.

Wij vinden het prima dat de langstudeerbeoete is afgeschaft. Wij hadden in het Lenteakkoord afgesproken dat daar geen sociaal leenstelsel voor terug zou komen in 2013. Ik zie dat ook niet terug in de afspraken. Ik hoop dat ik ervan uit kan gaan dat wij niet met een sociaal leenstelsel zullen worden geconfronteerd dat in euro's voor studenten nog vele malen slechter uit zal vallen dan de langstudeerbeoete, die je kunt ontlopen door je aan de voorgeschreven tijd voor de studie te houden.

Wij zien dit deelakkoord dat nog verder zal worden besproken bij de verschillende begrotingsbehandelingen, als een eerste vingeroefening. Wij zijn uiteraard benieuwd naar het totale akkoord, als dat lukt. Wij hopen dat de hervormingen daarin zullen staan en dat die niet stil komen te liggen; een groot risico van uitruilakkoorden. Wij hopen dat voor ons belangrijke vrijheden met deze partijen ook in de toekomst gewaarborgd worden. Ik denk daarbij in het bijzonder aan de vrijheid van godsdienst en de vrijheid van onderwijs. Wij wachten dat met gepaste belangstelling af.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Voorzitter. De fractie van GroenLinks wil dit debat graag voeren voordat de financiële beschouwingen plaatsvinden. Het gisteren gepresenteerde deelakkoord heeft invloed op die beschouwingen, al is het zeer de vraag hoe het geheel eruit komt te zien. Daarom heb ik eerst een vraag aan de informateurs. Ook mijn dank dat zij zo snel beschikbaar waren voor overleg met de Kamer. Hoe krijgen de gisteren gepresenteerde voorstellen nu precies vorm? Komen er verschillende nota's van wijziging op de begrotingen waar de demissionaire bewindspersonen voor verantwoordelijk zijn of gaat dit allemaal per amendement door de Kamer?

Met het Lenteakkoord maakten vijf partijen een afspraak over de begroting voor 2012: de overheidsfinanciën op orde, de ergste bezuinigingen van tafel en verregaande vergroening van de economie. Daar ging het om. Feitelijk heeft de PvdA met dit deelakkoord het Lenteakkoord alsnog geadopteerd en geamendeerd tot een Herfstakkoord. Het moet mij van het hart dat het een gure, grijze herfst blijkt te zijn geworden.

In het voorjaar heb ik mij er persoonlijk voor ingespannen om de heer Samsom bij het Lenteakkoord te betrekken, maar dat is toen niet gelukt. Met de kennis van nu kan ik niet anders dan daar blij om zijn. Dit Herfstakkoord is bedroevend. Het laat de ware aard van de PvdA zien. Voor een paar maatregelen met een sociaal randje, waar de fractie van de GroenLinks op zichzelf positief tegenoverstaat, heeft Samsom de ingezette vergroening volledig uit de begroting gesloopt. De voormalige Greenpeace-activist heeft voor wat sociale kralen en spiegeltjes definitief zijn groene idealen begraven. Een andere conclusie kan ik niet trekken.

Wat heeft de Partij van de Arbeid er dan voor teruggekregen? Samsom zei destijds niet aan het Lenteakkoord mee te willen doen, omdat hij het niet verstandig vond

om vast te houden aan de 3%-norm. We moesten volgens hem investeren om uit de crisis te komen. En wat zien we nu? De duurzame investeringen die banen opleveren, bijvoorbeeld in energiebesparing in de woningbouw, verdwijnen. De loonkosten voor werkgevers lopen verder op, waardoor er nog meer banen op de tocht komen te staan. Dus geen investeringen, geen banen, maar wel onder de 3%. Wie snapt de prioriteiten van de PvdA nog?

Aan de informateurs wil ik vragen of milieu en duurzaamheid überhaupt besproken zijn. Is meegewogen dat hiermee forse stappen terug worden gezet op het vlak van milieueffecten? Liggen er compensatievoorstellen op tafel? Is meegewogen dat de werkloosheid door dit akkoord in 2013 nog verder zal oplopen?

De fractie van GroenLinks stond voor haar handtekening onder het Lenteakkoord, maar nu kunnen we niet anders dan concluderen dat dit akkoord op voor ons cruciale onderdelen gebroken is, al blijven veel matregelen wel in de boeken staan. We gaan ervan uit, en we hopen ook zeer, dat in elk geval de kolenbelasting gewoon blijft. Mijn fractie voelt zich nu echter niet meer geëngelijkt aan maatregelen uit dit akkoord, die we enkel konden dragen omdat er voldoende resultaten op het vlak van de vergroening van de economie tegenoverstonden. Wij zullen nu gewoon oppositie gaan voeren tegen die maatregelen waar we niet achter stonden, zoals de versoering van de Ziektewet voor flexwerkers die vandaag in de Eerste Kamer aan de orde is en de bezuinigingen op de kinderopvang, die nu op miraculeuze wijze ineens wel acceptabel zijn geworden voor de PvdA.

Dit akkoord is niet sociaal; het is niet groen maar grijs. Ik hoop niet dat dit een voorbode is voor het regeerakkoord. Ik doe een dringend beroep op collega's Rutte en Samsom om ook de ecologische schuld niet door te schuiven en af te stappen van deze eenzijdige fixatie op het begrotingstekort.

De heer Wilders (PVV):

Voorzitter. Hier en daar hangen ze nog: de posters van de VVD. Op sommige plekken kun je de billboards nog zien, met daarop de verkiezingsbelofte van Mark Rutte. Ik citeer: "Werkend Nederland verdient belastingverlaging". Kijk, dachten 2,5 miljoen Nederlanders, daar kunnen we op bouwen, die man kunnen we vertrouwen; die Rutte gaat vast doen wat hij belooft. Maar krap drie weken na de verkiezingen heeft de haan al drie keer gekraaid. Ten eerste omdat die btw-verhoging van gisteren gewoon doorgaat. Het kost een gezin € 330 extra. Alles wordt duurder. De supermarkt, het cadeautje voor de kleinkinderen, het weekendje weg. Het betekent minder uitgaven van een burger die toch al krap zit. Het betekent dat onze ondernemers minder zullen verdienen en dus minder personeel in dienst kunnen nemen. Werkend Nederland verdient alles behalve belastingverlaging, vindt de VVD tegenwoordig.

De haan kraaide voor de tweede keer, doordat we nu verzekerd zijn van nog hogere uitgaven door de assurantietaaks. Die wordt meer dan verdubbeld. Leuk dat de forzenetaks verdwijnt, maar veel meer mensen worden nu getroffen door die ruime verdubbeling van de assurantietaaks. Nu mag de burger meer betalen voor zijn verzekering, voor zijn huis, voor zijn auto, voor zijn vakantie en ga zo maar door.

Wilders

Niet alleen de burger wordt gepakt. Denk ook eens aan die kleine ondernemers. Waar moet die loodgieter heen, die zzp'er, die grafisch ondernemer, de bakker op de hoek? Die moeten straks allemaal fors meer betalen voor een verzekering en hebben geen andere keuze dan dat door te berekenen aan hun klanten. Hogere prijzen betekenen minder omzet en minder omzet betekent meer faillissementen. Gaat de heer Rutte deze mensen dat ook vertellen? Gaat de heer Rutte uitleggen dat dit moet vanwege Griekenland en Spanje? Gaat hij de failliete ondernemers opzoeken? De heer Rutte zegt eigenlijk dat ondernemen Nederland alles verdient, behalve belastingverlaging.

De haan kraait voor de derde keer doordat de ouderen en de zieken opnieuw gepakt worden. De eigen betalingen en de premies in de zorg gaan nog verder omhoog. De AOW-leeftijd gaat nog sneller omhoog. Het houdt niet op. Werkend Nederland verdient volgens de VVD geen belastingverlaging, zoals ik al zei, maar onze ouderen en zieken verdienen het om wel dieper in de buidel te moeten tasten.

Wat is er overgebleven van de Kunduznachtmerrie? Heel veel blijft gewoon hetzelfde, zoals veel collega's voor mij al zeiden. Ik vraag mij af waar de Mark Rutte van voor de verkiezingen is gebleven, de Mark Rutte die de Partij van de Arbeid het grote gevaar noemde en die op posters zei dat Nederland een belastingverlaging verdient. De heer Rutte is nu met zijn partij de belastingkampioen. Ik noem tien voorbeelden. De heer Rutte en de VVD verhogen de btw, de loonbelasting, de verzekeringsbelasting, de kolenbelasting, de frisdrankenbelasting, de leidingwaterbelasting, de alcoholaccijnzen, de tabaksaccijnzen en de energiebelasting. Bovendien wordt het eigen risico in de zorg fors verhoogd. Als je dat leest, is de heer Rutte gewoon een PvdA'er in een net maatpak. Dat was volgens mij toch niet helemaal de bedoeling.

De heer Rutte en de VVD mogen dan wel de verkiezingen hebben gewonnen, maar de heer Samsom en de Partij van de Arbeid blijken nu al de onderhandelingen te hebben gewonnen. Door de kiezer voor de gek te houden mag de heer Rutte wellicht in het torentje blijven, maar de heer Samsom is de nieuwe premier van Nederland en dat is erg genoeg. Het kabinet is nu in werkelijkheid het kabinet-Samsom I. Ik beloof u dat hardwerkend Nederland, alle ondernemers en burgers in Nederland, dit kabinet vol met belastingverhogingen niet zullen accepteren. Zij verdienen dit niet. Een stem op de VVD was inderdaad een stem op de Partij van de Arbeid. Gefeliciteerd, mijnheer Samsom, met uw kabinet-Samsom I.

Er is één verzekering die niet in prijs omhooggaat. Dat is de verzekering die ik u allen gratis zal geven, namelijk dat wij keihard oppositie zullen voeren tegen deze Paarse plunderclub. Hardwerkend Nederland verdient een beter kabinet.

□

De heer **Krol** (50PLUS):

Mevrouw de voorzitter. Ik dank de informateurs dat zij zo snel naar de Kamer wilden komen.

50PLUS vindt het onaanvaardbaar dat de rekening in het deelakkoord opnieuw wordt neergelegd bij ouderen, de groep die de afgelopen jaren ook al niet werd geïndexeerd in hun pensioenen. Hierdoor komen zij de komende jaren nog verder op achterstand. Bovendien worden zij voortdurend bang gemaakt met de gedachte dat

hun pensioenen nog eens extra gekort moeten worden, terwijl de pensioenkassen voller zijn dan ooit.

Het versneld verhogen van de AOW-leeftijd is oneerlijk, omdat mensen zich niet hebben kunnen voorbereiden op deze maatregel. De voorgestelde overbruggingsmaatregel is voor velen geen oplossing. We hadden een pensioenakkoord. Daarbij was met alle partners afgesproken dat de AOW tussen 2013 en 2038 jaarlijks 0,6% extra zou worden verhoogd, boven op de gemiddelde cao-loonstijging. De Partij van de Arbeid reageerde daar destijds verheugd op. Ouderen krijgen nu echter ook nog te horen dat ze sneller langer moeten doorwerken dan in het akkoord was vastgelegd, zelfs sneller dan in het Kunduzakkoord. Het is niet ietsje langer, maar nota bene twee jaar langer dan was afgesproken. Het is een onzinnig plan zo lang niet eerst maatregelen worden genomen die ervoor zorgen dat er meer werkgelegenheid wordt gecreëerd voor ouderen. Slechts 2% van de mensen boven de 55 zonder werk krijgt ooit nog een baan aangeboden. Veel mensen boven de 40 zijn werkloos. Te veel jongeren komen niet verder dan een tijdelijk contract. Volgens de plannen die naar buiten zijn gekomen, moeten ouderen niet alleen sneller langer doorwerken maar wordt ook de vitaliteitsregeling de nek omgedraaid. Opnieuw is er geen oog voor mensen die 40 jaar hebben gewerkt, arbeidsjaren waarin ze hun steentje aan onze welvaart hebben bijgedragen.

Voor veel ouderen die geen eigen vervoer meer mogen hebben of door stijgende kosten niet meer kunnen hebben, geldt nu bovendien dat ze door een fors hogere assurantiebelasting moeten meebetalen aan het afschaffen van de forenzentaks. Vervuilers hoeven kennelijk toch niet altijd mee te betalen.

Is het in te schatten hoeveel mensen noodgedwongen hun verzekering zullen moeten opzeggen, met alle nadelige gevolgen van dien? De genoemde punten zijn vooral een lastenverhoging voor de burger. 50PLUS wil liever kiezen voor echte bezuinigingen. Willen de Partij van de Arbeid en de VVD laten uitrekenen wat dit betekent voor de teruggang van de koopkracht voor mensen met een brutopensioen van € 400 per maand of voor mensen met een brutopensioen van € 900? 50PLUS wil weten hoeveel deze gepensioneerden er netto op achteruitgaan.

Alle mensen die twee weken geleden strategisch hebben gestemd op de Partij van de Arbeid of de VVD, komen nu wel heel bedrogen uit. Het is droef om te merken dat weer de ouderen onevenredig moeten dokken voor de opbloeiende liefde tussen twee partijen die tot voor kort elkaars tegenpolen waren. Dat terwijl het volgens 50PLUS nog steeds een illusie is om te denken dat VVD en Partij van de Arbeid zonder een meerderheid in de Eerste Kamer effectief kunnen regeren. In minder dan anderhalf jaar tijd zijn er gemeenteraadsverkiezingen. De verhoudingen zullen dan weer compleet anders liggen. Dat zal zich vertalen in grote spanningen. Ik voorspel dat de VVD en de PvdA dan zullen beseffen dat het onverstandig was dat ze niet al meteen op zoek zijn gegaan naar een derde of wellicht zelfs vierde partner. De afgelopen periode heeft aangetoond dat het ontbreken van een meerderheid in de senaat uiteindelijk verlamvend zal werken.

Volgens 50PLUS is voor ouderen een schandelijk deelakkoord afgesproken. Onze opvatting daarover zullen wij niet onder stoelen of banken steken.

Thieme

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Voorzitter. Na de afgelopen jaren van mislukt "snoeien om te groeien" is het nu tijd voor een nieuwe trotse vorm van industriepolitiek, zodat we straks een nieuwe energievoorziening hebben wanneer de oude opraakt. De verkiezingen van 2012 gingen uiteindelijk niet over de euro, over de btw, over het pgb en over de AOW, maar gingen in essentie over de keuze tussen twee visies op de vraag hoe we Nederland voor onze kinderen willen vormgeven en welk land we onze kinderen kunnen laten zien over een of twee decennia. Wij geven een visie op de toekomst die zicht biedt op een begrotingsbeleid waarmee men zich niet blindstaart op een incidenteel begrotingsresultaat in 2013, maar waarmee men zich richt op snel structureel herstel van de overheidsfinanciën in 2017. Zo voorkomt men het afknippen van de koopkracht van gezinnen.

Deze hoopvolle en prachtige woorden zijn niet de mijne, maar die van Diederik Samsom in het verkiezingsprogramma van de PvdA. Het zijn woorden die 2.340.750 kiezers inspireerden om Partij van de Arbeid te stemmen op 12 september. Een maand eerder, op 12 augustus, waren nog maar 1 miljoen Nederlanders van plan om PvdA te stemmen. Meer dan 1,3 miljoen kiezers switchten op het laatste moment naar Samsom, omdat zij Rutte uit het Torentje wilde houden, omdat zij af wilden van het snoeien-om-te-groeienbeleid dat Samsom omschreef als "Ruttes rechtse rotbeleid". Zij wilden geloven in vernieuwing, in vergroening, in verduurzaming en in vergezichten die verder gingen dan de euro, de btw, het pgb en de AOW. En wat krijgen zij? Een Herfstakkoord dat nauwelijks verschilt van het Catshuisakkoord en het Kunduzakkoord. In het Herfstakkoord vinden wij nog niet een begin van grote idealen, maar symbolische pleisters op stinkende wonden.

De politici die nauwelijks iets hebben gedaan om de crises die ons teisteren te voorkomen, vroegen en kregen een nieuw mandaat op basis van mooie beloftes over grote idealen. Maar zij kiezen voor business as usual. De heer Samsom had de mogelijkheid te werken aan het kabinet-Samsom I, waar die 2,3 miljoen kiezers op hoopten en waarin duurzaamheid en mededogen centraal hadden kunnen staan. Hij kwam niet eens op het idee om het voor te leggen aan partijen die programmatisch kiezen voor mededogen en duurzaamheid. In weerwil van alles wat hij de kiezer beloofde, legde Diederik Samsom de rode loper uit voor Mark Rutte. Duurzaamheid kent geen tijd, maar de man die streed tegen kerncentrales en milieuvervuiling lijkt nu tot alles bereid om te mogen meeregeren met de VVD.

Voorzitter. Ik wil de heer Samsom oproepen ten halve te keren. Rutte pleitte in 2008 nog voor Groen Rechts en Samsom spendeerde zeven jaar van zijn leven aan zijn groene idealen, maar beide heren blijken nu volkomen ontgroend. Twee lachebekjes die alle bezwaren weglaten in de euforie van hun verse verlovings. De vergroening van de economie komt krakend tot stilstand. Diederik de Groene als activist voor het beleid van Wientjes. Ons ecologisch begrotingstekort bedraagt meer dan 30%. Elk jaar gebruiken wij meer natuurlijk kapitaal dan de aarde kan leveren. Ook de nieuwe Macro Economische Verkenning plus legt de vinger op de zere plek. Nederland behoort tot de rijkste landen van de wereld, met een hoge kwaliteit van leven. De verantwoordelijkheid voor de negatieve impact van onze levensstijl wordt echter niet ge-

nomen. De rekening wordt doorgeschoven naar onze kinderen, in weerwil van wat de VVD haar kiezers daarover beloofde. De Nederlandse lucht, het water en de bodem behoren tot de meest vervuilde van Europa, terwijl wij een groot beslag leggen op de mondiale landbouwgronden en grondstoffen. Wij leggen als land een onverantwoord groot beslag op de aarde. Zo staat te lezen in de Macro Economische Verkenning plus, maar het doet de heren Rutte en Samsom kennelijk niets. Zij schrappen 155 miljoen euro aan duurzame investeringen. Ook wij willen graag duidelijkheid over de duurzame maatregelen die gesneuveld zijn.

Ik hoorde Ed Nijpels vanochtend in het Radio 1 Journaal zeggen dat dit deelakkoord dan misschien ontgroend mag zijn, maar dat hij hoopt dat het echte regeerakkoord een stuk groener zal zijn. Hij verwacht als VVD'er onder meer een wettelijke normstelling voor bedrijven en burgers. Wat groen is aan dit Herfstakkoord blijft een raadsel. Valt een eikel uit de boom, lijkt die sprekend op je oom.

Als er ooit een kans was op vergroening van de samenleving, dan is die kans in het Herfstakkoord in ieder geval niet terug te vinden. Ik betreur dat ten zeerste.

En voorts ben ik van mening dat er een einde moet komen aan de bio-industrie.

De heer **Roemer** (SP):

Voorzitter. Allereerst dank aan de informateurs Bos en Kamp voor hun aanwezigheid hier. Ik ben blij dat de heren hier vandaag zijn. Het afleggen van beleefdheidsbezoeken hoort nu eenmaal bij de functie nieuwe stijl.

Wij bespreken vandaag het deelakkoord, zeg maar: het Kunduz 2-akkoord. De SP-fractie is van mening dat het akkoord dat de Partij van de Arbeid en de VVD gisteren hebben gepresenteerd, op een aantal punten een positieve aanpassing van het Kunduzakkoord is. We zijn blij met het schrappen van de forensentaks, het liggeld in ziekenhuizen en de eigen bijdrage in de geestelijke gezondheidszorg, de ggz. Ook gaat er een streep door de langstudeerboete. Een goede zet, al maak ik mij grote zorgen over de geruchten dat het afschaffen van de studiefinanciering hiervoor in de plaats gaat komen. Ik hoop van harte dat dit niet het geval is. Studenten moeten geen studieboete van € 3.000 krijgen maar al helemaal geen studieschuld van een veelvoud van dat bedrag.

Het lijkt er inmiddels op dat voor 2013 de 2,7% nu een harde afspraak is geworden. We vragen aan de informateurs of dat inderdaad zo is. Zo ja, dan is dat een ongelooflijke draai van de Partij van de Arbeid. Ik weet nog goed waarom de SP en de Partij van de Arbeid afgelopen voorjaar tegenstander waren van het akkoord van de Kunduz-coalitie. Net als de SP was de Partij van de Arbeid van mening dat het Brusselse 3%-dictaat slecht was voor de economie. Ik citeer: "Dit akkoord probeert een sprintje te trekken naar die 3% en valt daarna dood neer. Je moet naar een economie die blijft groeien. Dit akkoord doet het omgekeerde". Dat was de reactie van de heer Samsom op de veel te harde bezuinigingen in het Kunduzakkoord. Ik kan nu precies dezelfde termen, zinnen en reactie gebruiken op het akkoord dat gisteren is gesloten. Een sprintje naar de 2,7%, een akkoord dat de economische groei zal frustreren. Waar blijven de voorstellen die horen bij een visie van juist investeren in de economie?

De Partij van de Arbeid was terecht ook heel kritisch over de Kunduzplannen omdat daarin de AOW-leeftijd

versneld omhoogging en politieagenten en leraren op de nullijn werden gezet. Toch stelt de PvdA nu een nog snellere verhoging van de AOW-leeftijd voor en blijft de nullijn voor politieagenten en leraren gewoon in stand. Ze heeft wat betreft de AOW nu zelfs D66 rechts ingehaald. Onbegrijpelijk! Juist voor gewone gezinnen waar onze economie op draait, pakken deze maatregelen heel slecht uit, zei de heer Samsom over het Kunduzakkoord. Dit is een enorme adering en het is onbegrijpelijk dat het zo snel is ingeleverd door een partij die daar zo stevig tegen tekeer is gegaan. En hoe verkoopt de Partij van de Arbeid nu de extra bezuinigingen op natuur en duurzaamheid?

Dan het eigen risico in de zorg. Dat gaat volgend jaar naar € 350, een fikse aanslag op de portemonnee, zeker van mensen die nu al weten dat ze dat geld sowieso kwijt zijn. Als het hele Kunduzakkoord ter discussie staat, dan kan het eigen risico toch worden verlaagd? Waarom hebben VVD en PvdA hier niet voor gekozen? Is dat omdat de premier zich niet kan herinneren dat hij überhaupt voor verhoging van het eigen risico is of omdat de Partij van de Arbeid hier geen hard punt van heeft gemaakt? Graag een duidelijke reactie hierop van de informateurs.

De hele Kamer wil graag vandaag duidelijkheid hebben. Waar staan we nu precies? Zijn dit alle aanpassingen op de begroting voor 2013 of kunnen we de komende maanden wekelijks een deelakkoord met aanpassingen ontvangen? Of is het zo dat we tot het einde van de formatie niets meer horen en dat we halverwege december alsnog een enorm pakket aan wijzigingsvoorstellen tegemoet kunnen zien? Graag een reactie van beide informateurs op deze vragen.

Ik vind het niet vreemd dat twee partijen die samen een meerderheid hebben en onderhandelen over een regeerakkoord met een alternatief plan komen, maar ik maak mij wel zorgen. Ik vrees dat dit akkoord een voorbode is van een nieuwe periode waarin boekhouden belangrijker wordt dan bouwen aan een duurzame en betere samenleving. Ik noem de verhoging van het eigen risico, het in stand houden van de btw-verhoging, het nog sneller verhogen van de AOW-leeftijd en vooral het niet investeren in de economie. Van een breuk met het vorige beleid, een breuk waar zeker ook de PvdA in de campagne zo op heeft gehamerd, is op dit moment geen sprake. Laten we hopen dat dit akkoord geen voorbode is van het kabinet dat we gaan krijgen.

Ter afsluiting wil ik nog graag een persoonlijke vraag stellen aan de heer Bos. Hij is hier immers toch. Vorige week hebben wij helaas de ophef meegemaakt nadat een gezamenlijk gesprek tussen de Voorzitter en informateurs leidde tot een uitnodiging van de Koningin om beide informateurs te ontvangen. Mij heeft het bevreemd dat de heer Bos voor de televisiecamera's over dit bezoek zei: "Dat is volgens mij een verzoek van de Kamervoorzitter." Inmiddels weten we dat het bezoekje aan de Koningin niet een idee van de Voorzitter was, maar op zijn minst mede uit de koker van de informateurs zelf kwam. Ik wil graag van de heer Bos weten of hij het met mij eens is dat hij hiermee de kersverse Kamervoorzitter in een lastig parket heeft gebracht. Deelt hij mijn mening dat uit zijn woorden het beeld heeft kunnen ontstaan als zou de Voorzitter een fout hebben gemaakt? Is de heer Bos het met mij eens dat de Voorzitter hier geen enkele blaam treft en vindt hij het vervolgens niet netjes om dit mogelijk onterecht gecreëerde beeld hier vandaag recht te zetten? Graag een reactie.

□

De heer **Dijkgraaf** (SGP):

Voorzitter. Wij gaan langzamerhand naar een climax toe. Wie naar de sprekerslijst kijkt, ziet dat de twee hoofdrolspelers zo meteen aan de beurt zijn. Misschien is het goed om een soort intermezzo te verzorgen na al deze vragen van de verschillende Kamerfracties.

Inhoudelijk gaat de SGP-fractie graag het debat aan. Dat zullen wij ook volop doen bij de algemene financiële beschouwingen. Wij zijn van mening dat die er zijn om met elkaar te debatteren over de financiën en over deelakkoorden. Volgens mij is dit het debat met de informateurs. Ik heb voor hen één cruciale vraag: zijn zij het eens met de SGP-fractie dat als wij als Kamer onderling inhoudelijk met het kabinet willen debatteren over het deelakkoord, wij beter zo spoedig mogelijk met de algemene financiële beschouwingen kunnen beginnen?

De **voorzitter**:

Ik geef het woord aan Mark Rutte van de VVD. Ik kondig hem aan als Mark Rutte omdat wij tegenwoordig twee heren Rutte in deze Kamer hebben.

□

De heer **Mark Rutte** (VVD):

Ja, het is geen ongepaste familiariteit; de naam staat zo op de lijst.

Voorzitter. PvdA en VVD, onderhandelend over een nieuw kabinet, hebben gisteren een deelakkoord bereikt over aanpassingen van de begroting voor 2013. Het leek ons dienstig, teneinde het proces van de begrotingsbehandeling in de Kamer te bevorderen, om met de uitkomsten van dat akkoord niet te wachten maar die nu naar buiten te brengen. De gedachte is dat dit zijn weerslag vindt in amendementen en mogelijk in een motie morgen bij de algemene financiële beschouwingen, uiteraard na het debat. Bezien moet dan ook worden of de plannen nog worden aangepast op basis van het debat. Dit is in ieder geval wat wij ons voornemen te doen qua wijziging van de begroting voor 2013. Ik denk dat dit het proces van de begrotingsbehandeling bespoedigt en dat er geen onduidelijkheid over bestaat dat de onderhandelingen tussen PvdA en VVD impact kunnen hebben op de verschillende begrotingen die hier behandeld zullen worden. Daarom dat deelakkoord. Daarom ook gisteren, omdat de algemene financiële beschouwingen vandaag beginnen. Ik sta verder open voor vragen over proces en inhoud.

De **voorzitter**:

Dat is mooi. De heer Buma heeft een vraag, misschien over de inhoud, misschien over het proces.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

De eerste vraag die ik zou willen stellen gaat over wat ik nog mis in het nu gesloten akkoord. Ik vraag mij af of dat later aan de orde komt. Het gaat om de € 1.000 lastenverlichting per Nederlander. Zit die hierin of komt die nog?

De heer **Mark Rutte** (VVD):

Dit is een deelakkoord voor 2013. De verdere vorming van het regeerakkoord tussen deze twee partijen is gaande. Ik kan geen uitspraken doen over de richting waarin die gesprekken zich ontwikkelen.

Mark Rutte

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):
Dan een vraag over het spaarloon. Wat is de gedachte achter het plotseling per 1 januari stopzetten van het spaarloon? Functioneerde het niet?

De heer **Mark Rutte** (VVD):
Dit zijn de voorstellen zoals zij er liggen. Eventuele verdere voorstellen zullen zichtbaar worden bij het opstellen van het regeerakkoord.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):
Ja, maar het spaarloon wordt afgeschaft in uw voorstel.

De heer **Mark Rutte** (VVD):
Wat we hier doen, is kijken naar het hele complex van het vitaliteitssparen, waarvan het Centraal Planbureau vaststelt dat de effecten zeer beperkt zijn en de administratieve gevolgen zeer groot. Wij menen dat hier een evenwichtig pakket ligt voor de begroting 2013.

De **voorzitter**:
Mijnheer Buma, wilt u proberen via de voorzitter te praten?

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):
Natuurlijk, mevrouw de voorzitter. Dit is nog steeds geen antwoord op mijn vraag. Wil de heer Mark Rutte de volgende vraag beantwoorden? We hebben het spaarloon tot 1 januari en dat zou daarna opgaan in het vitaliteitssparen, waar ook het spaarloon nog volledig in zit, dus daar kun je mee doorgaan, maar dat stopt nu. Waarom?

De heer **Mark Rutte** (VVD):
Het vitaliteitssparen is een concept dat populair is in de kringen van de christendemocratie, dat is bekend. Er vormt zich nu een kabinet waar het CDA geen deel van uitmaakt. Wij hechten eraan op te merken dat door veel deskundigen is gezegd dat de effecten van het vitaliteitssparen zeer beperkt zijn en de administratieve lasten gigantisch. Ik wijs op de afspraken daarover van het Centraal Planbureau. Het lijkt ons dienstig om dit te schrappen.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):
Dan is de heer Rutte in de war, want hij heeft het nu over de levensloopregeling, maar hij schaft de levensloopregeling af en het spaarloon, want beide zouden in een gezamenlijke regeling komen waarin het spaarloon gewoon nog zou bestaan. Hij antwoordt niet op de vraag waarom hij dat afschaft.

Nog een laatste vraag. Er wordt in 2013 en verder 145 miljoen euro teruggegeven omdat er geen eigen bijdrage wordt geheven voor de ggz en geen liggeld in ziekenhuizen. Dan komt er een heel gecompliceerde zin, maar feit is dat dit bedrag wordt gecompenseerd met een verhoging van het eigen risico en de premies met 145 miljoen euro. Wie gaat hier betalen?

De heer **Mark Rutte** (VVD):
Eerst nog over het eerste punt. Ik had het uiteraard niet over het spaarloon, maar over het vitaliteitssparen. Daarvan heeft het Centraal Planbureau in eerdere documenten vastgesteld dat er een verwaarloosbaar effect van uitgaat op de arbeidsparticipatie en dat de uitvoering van de regeling lastig is voor banken en voor de Belastingdienst. Dat is de reden om deze te schrappen. Ik weet dat deze re-

geling populair is in de kringen van confessionele partijen, maar zij is niet populair in de kringen van de meer liberaal of sociaaldemocratisch gerichte partijen, vandaar dat wij deze hebben geschrappt, ook omdat deze ons niet uitvoerbaar lijkt.

Dan de vraag over die 145 miljoen. Wij zullen bij onze voorstellen voor de verdere uitwerking van het regeerakkoord met een dekking komen.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):
Dat is dus voor 145 miljoen premieverhoging of eigen bijdrage?

De heer **Mark Rutte** (VVD):
Die conclusie laat ik geheel aan u. Wij zullen met een dekking komen voor dat bedrag, zodanig dat de plaat sluit, zoals u dat van verstandige partijen als de Partij van de Arbeid en de VVD terecht gewend bent.

De **voorzitter**:
Ook aan de heer Rutte vraag ik om via de voorzitter te spreken.

De heer **Mark Rutte** (VVD):
Excuus, voorzitter, maar ik wilde de heer Buma dit laatste antwoord graag geven.

De heer **Roemer** (SP):
Voorzitter. Via u de vraag aan de heer Rutte of mijn conclusie juist is dat er inmiddels een keiharde afspraak is over 2,7% en dat dit wat er ook gebeurt bij de komende begrotingsbehandeling van alle disciplines, het uitgangspunt is dat VVD en Partij van de Arbeid samen hebben afgesproken.

De heer **Mark Rutte** (VVD):
Er ligt hier een wijziging voor op de begroting. Deze wordt voorgesteld door Partij van de Arbeid en VVD. Naast een aantal andere uitgangspunten gaat deze inderdaad uit van 2,7%. De verdere politieke kwalificaties laat ik aan de heer Roemer.

De heer **Roemer** (SP):
Ik heb geen politieke kwalificaties gegeven. Ik heb alleen gevraagd of dit in de onderhandelingen een harde afspraak is en de basis voor de komende begrotingsbehandelingen.

De heer **Mark Rutte** (VVD):
Het vakbondsjargon van harde afspraken heeft mij nooit zo befallen. De Partij van de Arbeid en de VVD hebben gewoon afspraken gemaakt om te komen tot een verstandige aanpassing van de begroting voor 2013. Daarbij hebben wij een aantal uitgangspunten in ogenschouw genomen. Een daarvan is het belang van de begrotingsdiscipline.

De heer **Roemer** (SP):
Het is een beetje een puzzel om te horen wat de heer Rutte nu zegt. Mijn conclusie is dat er inderdaad een afspraak is gemaakt over 2,7%. Heb ik het goed verwoord dat de afspraak is dat zij daar samen niet overheen gaan?

De heer **Mark Rutte** (VVD):
Ik zeg tegen de heer Roemer dat hij als hij kan rekenen, kan vaststellen dat deze plannen niet leiden tot een aan-

Mark Rutte

passing van het uit de begroting van het kabinet voortvloeiende cijfer van 2,7%. Dat is juist.

De heer **Roemer** (SP):
Sorry, ik heb eigenlijk nog maar één vraag gesteld.

De **voorzitter**:
Ja, maar het waren toch drie interrupties.

De heer **Roemer** (SP):
Ik stel steeds dezelfde vraag, want de heer Rutte geeft geen antwoord. Tot nu toe gaat het dus nog steeds om één vraag. Mijn tweede vraag is dan ...

De **voorzitter**:
In uw vierde interruptie; gaat uw gang.

De heer **Roemer** (SP):
Dan moet u ervoor zorgen dat de heer Rutte sneller en duidelijker antwoord geeft. Als de twee partijen blijkbaar een harde afspraak hebben gemaakt over de 2,7%, kunnen er nauwelijks nog financiële wijzigingen worden aangebracht voor 2013, behalve als je intern gaat schuiven. Betekent dit ook dat er geen extra investeringen in de economie zullen komen voor het jaar 2013?

De heer **Rutte** (VVD):
In 2013 vindt een gigantische investering in de economie plaats. De automatische stabilisatoren werken volop. Dat betekent dat er 15 miljard à 16 miljard meer in de economie wordt gepompt dan Nederland binnenkrijgt. Dat lijkt mij een schitterend investerings- en stimuleringspakket. Sterker nog: dat is zo groot dat wij dit in mijn ogen de komende jaren verder zullen moeten terugdringen. Dat doen we dus; we accepteren namelijk gewoon dat er volgend jaar een tekort is. De 2,7% is het effect van de afspraken die wij hebben gemaakt. Die afspraken houden in dat de plaat uiteindelijk, na alle aanpassingen die wij hebben aangebracht, weer sluit op ongeveer de bedragen van het kabinet. Het feitelijk effect is dat die 2,7% overeind blijft.

De heer **Roemer** (SP):
Tot slot: het is mij nu wel duidelijk, ook al heeft de heer Rutte daar veel woorden voor nodig. Dit is dus heel duidelijk het uitgangspunt dat de VVD ook voor de verkiezingen heeft gehanteerd: vooral flink doorgaan met bezuinigen, in tegenstelling tot het weer extra willen investeren in de economie. Ik vind dat de heer Rutte het knap voor elkaar heeft gekregen om dat door te drukken bij een partij die daar haaks op staat. Mijn slotvraag aan de heer Rutte is hoe hij het voor elkaar heeft gekregen om de PvdA zo'n draai te laten maken.

De heer **Rutte** (VVD):
Ik denk dat er een evenwichtig pakket ligt, waarbij er zowel voor de PvdA als voor de VVD vanuit de partijpolitieke opvattingen plussen en minnen zijn. Dat zal straks ook ongetwijfeld het karakter worden van het regeerakkoord waar wij hard aan werken en waarvan wij van harte hopen dat wij erin slagen om dat op te stellen. Onze partijen verschillen op veel punten van mening. De enige manier om met elkaar tot goede afspraken te komen, is om duidelijk af te spreken op welke punten de een of de ander meer zijn zin krijgt. In dit pakket zitten verliespunten en winstpunten voor beide partijen. Het goede nieuws is dat

wij een paar grote stappen zetten om de begroting voor 2013 in de gewenste richting bij te buigen.

De heer **Roemer** (SP):
Ja, in de door u gewenste richting!

De heer **Rutte** (VVD):
Nou, ik zou zeggen ...

De **voorzitter**:
Nee, het woord is nu aan mevrouw Sap.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):
In de verkiezingscampagne liet de heer Rutte niet na om te benadrukken dat hij drie prioriteiten had. Die drie toprioriteiten waren: banen, banen en banen. Nu heeft de heer Rutte binnen minder dan twee weken met de PvdA een deelakkoord afgesloten voor 2013, waarin groene investeringen in groene banen worden geschrapt en waarin de lasten voor werkgevers worden verhoogd, waardoor nog meer banen verloren gaan. Het deelakkoord kost dus banen. Mijn vraag aan de heer Rutte is: wat is er met die drie prioriteiten gebeurd?

De heer **Rutte** (VVD):
Met dit deelakkoord zorgen wij ervoor dat de begroting voor 2013 wordt bijgebogen in de door de PvdA en de VVD gewenste richting. Onder andere de maatregel met betrekking tot het zakelijk gebruik van de auto zal worden teruggedraaid. Die maatregel is weliswaar niet doorgerekend in de standaardkoopkrachttabellen, maar zou wel een behoorlijk effect hebben voor mensen die daarmee te maken hebben, oplopend tot 1,5% koopkrachtverlies. Dat is ook te zien in de doorrekeningen van het Centraal Planbureau. Dat zou zeer schadelijk zijn voor de economie. Daarnaast is het op zo'n korte termijn helaas onmogelijk om geld te vinden in bezuinigingen en is er volgend jaar dus sprake van een toename van de lasten van 330 miljoen. Het goede nieuws is dat die lastenstijging in 2017 praktisch alweer helemaal is verdwenen; zij is dan afgenomen tot ongeveer 9 miljoen en is dan dus bijna weg. Er is door dit pakket zelfs structureel sprake van een behoorlijke daling van de lastendruk. Dat is goed nieuws. Dat is ook belangrijk voor de economie.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):
Ik probeer dit antwoord samen te vatten. Is de heer Rutte het met mij eens dat er in 2013 per saldo banen verloren gaan door de keuzes die de partijen hebben gemaakt en dat de VVD op dat punt dus gewoon een veer heeft gelaten?

De heer **Rutte** (VVD):
Nee, die conclusie kan mevrouw Sap niet trekken. Wij hebben de begroting zoals die er lag voor 2013 en die is opgesteld na overleg met de partij van mevrouw Sap, maar ook met D66, de ChristenUnie, het CDA en de VVD, geamendeerd. Dat is dus de begroting die is voortgekomen uit het Lenteakkoord. Die begroting stelde zich ten doel om ervoor te zorgen dat de budgettaire problemen in het land onder controle worden gebracht en dat wij het vertrouwen houden van de financiële markten. Die begroting maakt ook een stevig begin met het antwoord op de vraag hoe wij zo snel mogelijk kunnen komen tot economisch herstel. Die uitgangspunten staan overeind. Mijn

Mark Rutte

stelling is zelfs dat onze aanpassingen van het akkoord verder zullen bijdragen aan het economisch herstel.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Voorzitter, ik krijg maar geen antwoord op mijn vraag. Laat ik het gewoon heel simpel houden. Wat is het effect van dit deelakkoord op de werkloosheid en het aantal banen in Nederland in 2013?

De heer **Mark Rutte** (VVD):

Als het hele regeerakkoord er is, zullen wij uiteraard alles op de effecten laten doorrekenen. Mijn verwachting is dat dit akkoord, omdat het een aantal zeer slechte maatregelen weghaalt over bijvoorbeeld het zakelijk gebruik van de auto, tot verbetering leidt. Er staat daarnaast een aantal andere maatregelen in over het inbedden van de AOW-leeftijdsvrhoging in een richting die belangrijk is voor de Partij van de Arbeid. Ik denk dat het geheel van de maatregelen leidt tot een verdere verbetering van het Lenteakkoord op beide aspecten. Ik doel op de aspecten van financiële orde op zaken stellen en dat zodanig doen dat de lasten eerlijk zijn verdeeld en er gewerkt wordt aan economisch herstel.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

In de campagne had de heer Rutte drie heel duidelijke prioriteiten: banen, banen, banen. Ik hoor in geen enkel antwoord dat hij nu aan mij geeft dat hij daarop terugkomt. Ik kan eigenlijk alleen maar concluderen dat er in dit deelakkoord kennelijk een negatieve uitruil heeft plaatsgevonden, terwijl je natuurlijk altijd hoopt op een positieve uitruil. Kennelijk is de VVD meegegaan met de PvdA en accepteert het nu dat er banen in dit land vernietigd worden. Kennelijk is de PvdA meegegaan met de VVD bij het schrappen van milieumaatregelen. Dat is heel slecht nieuws voor Nederland.

De heer **Mark Rutte** (VVD):

Ik begrijp dat mevrouw Sap deze conclusie had voorbereid, maar ik denk werkelijk niet dat zij die kan trekken uit wat ik net heb geantwoord. Het is altijd van belang dat de gene aan wie de vragen wordt gesteld de kans krijgt om de vragensteller te overtuigen van het niet uitspreken van de van tevoren getrokken conclusie. Die is hier immers werkelijk niet waar. Het doel is: het Lenteakkoord grotendeels overeind laten. De heer Koolmees en anderen hebben daarop al in de media gewezen. Wel willen wij bijsturen op een aantal punten die voor Partij van de Arbeid en VVD heel wezenlijk zijn. Wij houden vast aan de financiële degelijkheid en wij houden vast aan de uitgangspunten van economisch herstel. Wij houden dus vast aan een voor mij en voor veel mensen in Nederland buitengewoon belangrijk gegeven, namelijk dat wij de crisis alleen kunnen bestrijden door ervoor te zorgen dat wij die omstandigheden creëren die leiden tot meer banen, banen en banen in Nederland.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Het probleem is dat de heer Rutte gewoon geen antwoord geeft op de vraag naar banen, banen, banen. In het deelakkoord worden investeringen in groene banen geschrapt en worden de werkgeverslasten fors verhoogd. Het deelakkoord kan dus niet anders dan leiden tot vernietiging van banen in 2013. Dat zal straks helaas ook blijken uit de doorrekening. Dat is een pijnlijk feit waar de heer Rutte handig aan "voorbijpraat".

De heer **Mark Rutte** (VVD):

Ik geloof dat wij in een herhaling van standpunten terecht komen. Ik ben het oneens met mevrouw Sap en wijs daarbij naar mijn eerdere beantwoording.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Ik complimenteer de heer Rutte dat hij de Partij van de Arbeid in één week tijd een cursus begrotingsdiscipline heeft bijgebracht die, als ik kijk naar het deelakkoord, direct tot resultaat leidt. Ik hoorde de heer Rutte net zeggen dat de twee partijen een groot deel van het Lenteakkoord overeind hebben gelaten, maar dat is bijgestuurd op een paar zaken die voor hen wezenlijk zijn. De vraag aan de heer Rutte is of het voor hem wezenlijk is om de lasten voor het bedrijfsleven in een tijd van grote crisis, waarin bedrijven op omvallen staan, met meer dan een half miljard te verhogen. Hoe heeft hij dat kunnen afspreken?

De heer **Mark Rutte** (VVD):

De heer Slob weet als geen ander, ook met de ervaringen van het Lenteakkoord, dat het voor wie op korte termijn grote maatregelen voor 2013 wil nemen, onvermijdelijk is om ook naar lastenmaatregelen te kijken. Het is van belang om die zodanig te nemen dat de lastenverhoging zo snel mogelijk teruggedraaid kan worden als de effecten van meer structurele maatregelen binnenkomen. Dat doen wij hier ook. Wij hebben inderdaad voor 2013, net als het geval was in het Lenteakkoord, een lastenverzwaring voorzien. Die loopt terug tot eigenlijk nul. Structureel is er zelfs sprake van een lastenverlichting.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Als dit de verdedigingslinie is bij deze maatregelen, in een tijd van crisis, in het komende, voor heel veel bedrijven cruciale jaar, terwijl er in het afgelopen jaar al ontzettend veel faillissementen zijn geweest, vind ik die ronduit zwak. De heer Rutte heeft een afspraak gemaakt. De VVD staat altijd voor zijn afspraken. Dat is op zich een goede eigenschap. Nu heeft de heer Rutte echter een afspraak gemaakt die in tijden van crisis voor heel veel bedrijven desastreus kan zijn. Ik begrijp dat niet.

Ik heb een vraag voor de heer Rutte. Wij hebben netjes een overzicht gekregen van de afspraken die direct een relatie hebben tot de begroting. Dat waardeer ik. Is dit het ook? Zijn dit de gemaakte afspraken of kunnen wij op de onderscheiden begrotingen opnieuw voorstellen verwachten die behoorlijke gevolgen kunnen hebben voor hoe het er in 2013 uit gaat zien?

De heer **Mark Rutte** (VVD):

Nee, dit zijn de afspraken die we hebben gemaakt. Juist ook om de behandeling van de begroting voor 2013 in deze Kamer te bespoedigen, brengen we ze nu naar buiten. Terugkomend op uw punt over de lasten wijs ik erop dat bijvoorbeeld in de kringen van het bedrijfsleven terecht grote zorg bestond over de maatregelen inzake de fiscale behandeling van de auto. Tegelijkertijd bestaan er in het bedrijfsleven opvattingen over de AOW en de btw-afdracht. Op al die punten meen ik dat dit een evenwichtig akkoord is dat inderdaad onvermijdelijk leidt, zoals ook het Lenteakkoord al deed, tot een lastenverzwaring in 2013, simpelweg omdat je technisch op zo'n korte termijn de uitgaven ter dekking van de te nemen maatregelen niet kunt schrappen. De lastenverzwaring loopt echter, precies zoals het hoort, in een paar jaar tijd terug tot praktisch nul en structureel zelfs tot een lastenverlaging.

Mark Rutte

De heer **Slob** (ChristenUnie):

De heer Rutte spreekt van evenwichtige afspraken. Ik denk dat nogal wat bedrijven het evenwicht zullen kwijtraken door deze afspraken, maar dat zullen we in de komende jaren zien. Ik hoop dat het niet waar is, maar ik kan niet anders dan concluderen dat deze lastenverzwaringen, die bijvoorbeeld de land- en tuinbouw heel zwaar zullen treffen als het gaat om groen beleggen, enorme gevolgen kunnen hebben. Ik kan dat op dit moment echter slechts als een feit accepteren. Laat ik positief eindigen. Het goede nieuws is dat de heer Rutte aangeeft dat dit de afspraken zijn. Dat betekent dus dat we de komende tijd niet zullen worden lastiggevallen met extra bezuinigingen in 2013 op passend onderwijs en het persoonsgebonden budget en dat ook ontwikkelingssamenwerking op het huidige niveau blijft. Dat zijn conclusies die ik hier met heel veel plezier trek en waaraan ik de heer Rutte zal houden.

De heer **Mark Rutte** (VVD):

Ik meen niet dat deze cri de coeur een beantwoording behoeft.

De heer **Pechtold** (D66):

Even voor de geschiedschrijving, waarin de heer Rutte en ik zijn geïnteresseerd: hij noemde de reiskostenbelasting zojuist een heel slechte maatregel. Kan hij mij nog eens helpen door te zeggen welke partijen, onder wiens leiding, dat ook al weer als eerste bedachten dit jaar?

De heer **Mark Rutte** (VVD):

Deze maatregel kwam op in de gesprekken in het Catshuis bij het zoeken naar maatregelen ter dekking van de problemen in 2013. Ik ben blij dat we erin zijn geslaagd om een andere invulling te vinden.

De heer **Pechtold** (D66):

Korter gezegd is het antwoord dus: VVD, CDA en PVV onder uw leiding. Als de PVV niet was weggegaan, was dit gewoon doorgegaan.

Mijn tweede vraag is wat de verhoging van de lasten voor het bedrijfsleven onder leiding van deze premier volgend jaar inhoudt.

De heer **Mark Rutte** (VVD):

De effecten van dit pakket zijn een verhoging van de lasten met 560 miljoen. Dat loopt uiteindelijk terug tot een lastenverzwaring in 2017 van nog 36 miljoen. Die loopt dus helemaal weg, omdat de komende jaren ook de effecten van allerlei structurele maatregelen uiteindelijk zichtbaar worden. Dit zien we ook bij het Lenteakkoord. Als je, in 2012 levend, grote maatregelen wilt nemen voor het komende jaar, is het onvermijdelijk dat je in het bijzonder kijkt naar de lasten; helaas. Tegelijkertijd moet je die maatregelen nemen waardoor je de lastenverzwaring zo snel mogelijk kunt teruggeven. Dat doen we ook. Dat doen we in het Lenteakkoord. Dit pakket past ook in de traditie die met het Lenteakkoord terecht is gezet inzake het teruggeven van lastenverzwaring. Uiteindelijk is er sprake van een structurele lastenverlichting.

De heer **Pechtold** (D66):

We zitten middenin een crisis. De vraag is natuurlijk vooral wat we volgend jaar doen. Kabinetten van Rutte zitten zo'n anderhalf jaar, dus daar kijken we vooral naar. We stellen dus vast dat er, bovenop de lasten die in 2013 al topten onder leiding van Rutte, volgend jaar voor het be-

drijfsleven 560 miljoen bijkomt. Rutte zegt het hier ook duidelijk. Wat daarna allemaal gebeurt, moeten we dan maar weer zien. Dat kost werkgelegenheid, en dat drie weken na de verkiezingsbelofte voor lastenverlichting.

Mijn volgende vraag is toch wel erg prangend, omdat steeds duidelijker wordt dat de begroting voor 2013 door de twee onderhandelaars verder met rust wordt gelaten. Dat vind ik wel een politiek feit. Dit betekent dus dat per 1 oktober de btw is verhoogd naar 21%. Het hing nog even in de lucht, met name door uitspraken van Samsom, dat dit per 1 januari zou worden teruggedraaid, maar dat is nu definitief van de baan. Het blijft dus 21%, we gaan niet meer omstickeren en Nederland weet waar het aan toe is.

De heer **Mark Rutte** (VVD):

Wat het eerste punt van de heer Pechtold betreft, is het precies zoals het bij het Lenteakkoord is gegaan. Ook daar zie je dat het in zo'n eerste jaar, waarin je te maken hebt met een ernstige budgettaire situatie, helaas onvermijdelijk is dat je niet alleen in de uitgaven sfeer oplossingen zoekt maar ook in de lastensfeer. Vervolgens is het van belang dat je dat zodanig doet dat het zo snel mogelijk terugloopt naar nul en zelfs leidt tot een structurele belastingdaling en een daling van de lastendruk. Zo moet je verstandig besturen in Nederland. Dat kan niet anders, want zoals de heer Pechtold weet, hebben we te maken met het behoud van vertrouwen van de financiële markten en het terugdringen van de overheidsuitgaven. Over zijn tweede punt kan ik zeggen dat ik meen dat de heer Pechtold daarbij naar de bekende weg vraagt. Volgens mij kan hij die politieke conclusies prima zelf trekken.

De heer **Pechtold** (D66):

Ik kom toch nog even terug op dit tweede punt. Niet alleen ik vraag me dat af, maar heel veel mensen vragen zich dat af. Zij vragen zich bij de pomp, bij de kassa af: geldt die btw-verhoging maar voor een korte periode, of staat de politiek een keer voor gemaakte afspraken? Dat is zeker een relevante vraag bij de politicus Rutte, die in juni iets bedenkt en het vervolgens een verfoeide maatregel of een slecht idee noemt. Een en ander is nogal onderhevig aan zijn stemming of afhankelijk van de partners waarmee hij om de tafel zit. Ik zou daarom graag uit zijn mond horen dat de btw per 1 januari 21% blijft.

Ik kom ook nog even terug op dat andere punt. Als we het over structureel hebben, hebben we het over 2040. Nu spreken wij echter over 2013. In dat jaar krijgen bedrijven voor een half miljard extra lastenverzwaringen opgelegd. Dat kost een-op-een banen, midden in de crisis. De heer Rutte staat ervoor en tekent ervoor. Laat hem er nu niet voor weglopen.

Ik vat samen. Klopt het dat er volgend jaar voor meer dan een half miljard lastenverzwaring is voor bedrijven? Ik wil daarbij niets over 2040 horen; wie dan leeft, wie dan zorgt. Klopt het verder dat de btw volgend jaar op 21% blijft in het hoge tarief? Ik hoor graag gewoon heldere antwoorden op deze twee vragen.

De heer **Mark Rutte** (VVD):

Ik kom in de eerste plaats op de lasten. Als de heer Pechtold niet geïnteresseerd is in het structurele beeld, dan zal hij toch ten minste geïnteresseerd zijn in het beeld voor 2017. In dat jaar is de totale lastenstijging teruggedropen van 331 miljoen naar 9 miljoen. Ik zie de heer

Mark Rutte

Pechtold knikken, dus dat erkent hij. Dan zijn wij het in ieder geval eens over de feiten.

In de tweede plaats zijn zijn politieke conclusies ten aanzien van de begroting voor 2013 zoals zij zijn. Dit zijn de aanpassingen die de twee partijen voorstellen. Wij hebben geen voornemens voor verdere aanpassingen.

De voorzitter:

De laatste keer op dit punt, mijnheer Pechtold.

De heer Pechtold (D66):

Ja, voorzitter. Ik loop hier nu zes jaar rond; ik begrijp zulke woordspelletjes wel. Het is echter mijn taak als volksvertegenwoordiger om helderheid van collega's te krijgen. De heer Rutte mag die helderheid ook van mij vragen. Heel veel mensen en bedrijven vragen zich af of de btw-verhoging blijft gelden. Het gaat daarbij over 4 miljard aan belastinginkomsten. Blijft de btw in het hoge tarief volgend jaar 21%? Ik heb daarvoor mijn handtekening gezet. Ik sta daarvoor. De heer Rutte kan daarvan niet weglopen door mij te zeggen dat ik de politieke conclusies zelf kan trekken. Ik hoor graag uit zijn mond: ja daar staan wij voor en dat wordt niet veranderd. Geen spelletjes, maar eerlijk zijn over waar je staat.

De heer Mark Rutte (VVD):

Het is mijn ervaring dat je moet oppassen als de heer Pechtold zich de woordvoerder maakt van heel Nederland. Hij is op dit moment heel selectief aan het shoppen in de begroting voor 2013. Hij haalt daar nu één element uit. Het is inderdaad waar dat dat element zo doorgaat.

De heer Pechtold (D66):

Ah.

De heer Mark Rutte (VVD):

Er zijn echter nog talloze andere elementen. Die noemt hij niet. Hij maakt zij eigen politieke keuzes door daarop de nadruk te leggen. Hij vindt dat kennelijk politiek interessant. Daarmee denkt hij politieke schade te kunnen aanrichten. Dat is zijn keuze. Laat hij echter niet nu de indruk wekken dat hij hier de volkstribuun is die voor heel Nederland nu duidelijkheid creëert, want daarmee trekt hij echt een te grote broek aan.

De heer Pechtold (D66):

Ik neem er aanstoot aan dat de premier zegt dat ik schade wil berokkenen. Ik heb drie interrupties nodig om een antwoord te krijgen op mijn vraag over de btw. Ik vroeg niet naar de totale begroting voor 2013. Die suggestie wekte de premier zelf. Drie keer is de premier weggelopen van mijn vraag over de btw. Nu bevestigt hij dat de btw-verhoging onveranderd blijft. Laat hem echter mij niet vertellen dat ik schade aanricht door een politiek debat te voeren. Ik vraag de premier gewoon waar hij voor staat. Aangezien hij drie weken geleden nog voor heel andere dingen stond, is dit geen gekke vraag.

De heer Mark Rutte (VVD):

De heer Pechtold was zelf initiatiefnemer van het Lenteakkoord. Hij loopt nu blijkbaar weg voor het feit dat dit akkoord lasteneffecten heeft die heel vergelijkbaar zijn met die effecten van het akkoord dat wij nu hebben gesloten. Sterker nog, de effecten van het Lenteakkoord waren veel drastischer en dramatischer. De heer Pechtold is nu aan het shoppen in de begroting voor 2013. Hij doet nu alsof

hij de grote volkstribuun is. Mag ik hem erop wijzen dat de broek die hij nu aantrekt wel heel erg groot is?

De voorzitter:

Ik zie dat de heer Buma nog een korte nabrander wil geven.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Hij brandt wel, voorzitter. De heer Rutte wees op het belang van de structurele cijfers. Leiden de maatregelen tot dekking van het probleem in 2013 tot een verslechtering van het saldo? Zie ik dat goed? Leiden zij dus tot een groter structureel tekort van 600 miljoen?

De heer Mark Rutte (VVD):

De heer Buma wees zojuist terecht op de aanpak van de ggz en het liggeld voor opname in een ziekenhuis. Ook voor wat hij nu ter sprake brengt, geldt dat wij bij de verdere opstelling van het regeerakkoord open eindjes zullen moeten afwerken. Dit is een open eindje, de twee zaken die de heer Buma zojuist noemde zijn dat ook. En zo zijn er nog wel meer. Wij zijn nu bezig met 2013. Voor zover de doorwerking vragen oproept van politieke aard, vragen die te maken hebben met deugdelijke dekking, zullen wij dat uiteraard ook doen.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

U had het daarnet over een te grote broek, maar hier komt een aap uit een mouw, en een grote ook. U erkent nu dus dat het oplossen van het probleem in 2013 Nederland opzadelt met een structureel probleem van 600 miljoen euro, dat in de komende drie weken nog even opgelost moet worden.

De heer Mark Rutte (VVD):

Wij zullen de komende weken heel veel problemen moeten oplossen. Wij zullen de hele invulling van de maatregelen, de aanpak van de AOW en de verdere invulling van de begroting, ook voor de hele periode tot 2017 en structureel, moeten oplossen. U haalt er nu één element uit, en u staat daar te glunderen van "ik heb iets ontdekt", maar dit staat gewoon in de stukken. Dat is ook logisch. Dit is de begroting voor 2013 die wij aanpassen. Wij zullen nog heel veel werk hebben om uiteindelijk te komen tot een totaal regeerakkoord. U benoemt nu een van de vele elementen die wij zullen moeten beantwoorden.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Tot slot ...

De voorzitter:

Dit is uw laatste vraag, want u hebt er echt heel veel gehad. Ga uw gang.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Dat klopt, maar deze brandde nu eenmaal, voorzitter.

Het gekke is dat wij uiteindelijk moeten constateren – dat verrast mij ook – dat het wel potverteren is. Voor 2013 wordt het opgelost, maar dan komt er structureel een probleem van 600 miljoen euro bij voor Nederland. Dat is geen goede oplossing.

De heer Mark Rutte (VVD):

Ik verwijs naar het eerdere antwoord. Als je aanpassingen doet in de begroting voor 2013 die doorwerken tot en met 2017 en uiteraard ook structurele effecten hebben, zullen

Mark Rutte

wij er vanzelfsprekend bij de gesprekken die wij voeren op allerlei punten voor moeten zorgen dat dit goed landt en dat het goed wordt afgehecht. Dit is een van de vele elementen. Ik zou er nog veel meer kunnen bedenken.

De voorzitter:

Het woord is aan de heer Wilders, die nog even bezig is met zijn stropdas.

De heer Wilders (PVV):

Ja, een van de informateurs wees naar mijn das. Hij zal hem wel mooi vinden, hoop ik.

De vraag die ik aan de heer Rutte wilde stellen, is een serieuze vraag. Wat zegt de heer Rutte tegen al die VVD-kiezers die op hem hebben gestemd omdat zij dachten dat de Partij van de Arbeid buiten de deur moest blijven en omdat zij het geluid van de heer Rutte dat de belastingen verlaagd zouden moeten worden, sympathiek vonden, VVD-kiezers die nu geconfronteerd worden met een Mark Rutte die, zoals ik zonet al gekscherend zei, eigenlijk een Partij van de Arbeider in een maatpak is en die als het gaat om belastingverhogingen zelfs de SP nog links voorbijgaat? Wat zegt de heer Rutte tegen die VVD-kiezers? Het blijkt nu gewoon dat een stem op de VVD inderdaad een stem op de Partij van de Arbeid was.

De heer Mark Rutte (VVD):

Dan zeg ik drie dingen. Als zij de heer Wilders gehoord hebben, zeg ik in de eerste plaats dat ik aanstoot neem aan zijn impliciete kritiek op de kleding van de leider van de Partij van de Arbeid. Ik vind dat echt zeer onterecht, bijna op de man gespeeld en dit parlement onwaardig. Het is ook in strijd met alle opvattingen die wij de laatste tijd in de media vernemen over de steeds betere kledingkeuze van de leider van de Partij van de Arbeid.

(hilariteit)

De heer Mark Rutte (VVD):

Ik zou eigenlijk de heer Wilders willen vragen om mij te volgen in het prijen hiervan, en zou hem willen aanmoedigen om daarmee door te gaan.

Ten tweede zou ik de kiezers erop wijzen dat de heer Wilders, de heer Buma en ikzelf voor precies dezelfde problemen stonden toen wij in het Catshuis bezig waren om te komen tot een dekking voor de problemen in 2013. Dat het een ambitie van mijn partij is om in een kabinetsperiode uiteindelijk ook te zorgen voor lastenverlichting, moge duidelijk zijn. Wij werken nu aan een regeerakkoord, waarover ik verder niets kan zeggen; men kent echter de verschillende opvattingen die in de verschillende partijen leven. Daarbij is het onvermijdelijk, precies zoals de heer Wilders in het Catshuis moest erkennen, dat je in 2013, wil je dit soort grote problemen dekken, er alleen al om technische redenen niet voor kunt zorgen dat je dat alleen uit de uitgaven doet.

De heer Wilders brengt dit nu mooi naar voren en wijst op de politieke commitments. Zijn partij is niet heel verschillend van mijn partij op dit specifieke onderdeel. Ten derde zou ik er dan ook op wijzen dat dit ook het gegeven is voor het volgend jaar en dat dit niets afdoet aan het feit dat je het zo moet doen dat daarmee uiteindelijk – dat is mijn politieke opvatting – ook de ruimte wordt gecreëerd voor lastenverlichting.

De heer Wilders (PVV):

Een grap en heel veel woorden, meestal betekent dat dat je geen antwoord hebt. Dat blijkt ook nu wel weer. Wat de heer Rutte heeft gedaan, is gewoon de VVD-kiezer voor de gek houden. In normaal Nederlands heet het "kiezersbedrog" wat de heer Rutte heeft gepleegd. Hij heeft op alle posters in Nederland de tekst laten zetten: "Werkend Nederland verdient belastingverlaging". Maar van een btw-verhoging tot een hogere loonbelasting, tot een verzekeringsbelasting, tot een kolenbelasting en tot een leidingwaterbelasting, daarvoor staat nu de heer Rutte van de VVD; de SP kan het niet beter verzinnen. Dus zeg ik via u, mevrouw de voorzitter, tegen de heer Rutte: mooie woorden, leuke grappen, maar u hebt de kiezer bedrogen. Een stem op u bleek een stem op links beleid van belastingverhogingen te zijn.

De heer Mark Rutte (VVD):

Mijn reactie daarop is de volgende. Zoals de heer Wilders weet, zat deze btw-verhoging ook in het Catshuisakkoord. Sterker nog, in dat akkoord zat ook een btw-verhoging voor het lage tarief. De heer Wilders is daar destijds mee akkoord gegaan. Die verhoging voeren wij niet in. In het Catshuisakkoord zat een heel pakket aan lastenverzwaringen voor 2013, om de simpele reden dat je niet in dit jaar maatregelen kunt nemen die in een volgend jaar effect hebben in de uitgavensfeer en die dit soort budgettaire problemen oplossen. Het grote verschil tussen de heer Wilders en mij, zou ik zeggen tegen de kiezer, is dat ik mijn verantwoordelijkheid neem en de heer Wilders niet.

De heer Wilders (PVV):

Het grote verschil is dat de heer Rutte die kiezer heeft voorgelogen en ik niet. Het grote verschil is dat precies om de reden die de heer Rutte noemde, namelijk al die vreselijke maatregelen om maar onder de 3% te komen omdat we anders een boete van Brussel kregen, wij hebben gezegd dat we er niet aan meedoen. De heer Rutte echter is de campagne ingegaan met de tekst: Nederland verdient belastingverlaging. De heer Rutte tekent er nu voor dat in ieder geval in 2013 de lasten met 9 miljard omhooggaan. De heer Rutte kan nu wel weggijken naar de lamp links van hem, het is dan ook pijnlijk om te horen, maar hij heeft de kiezer voorgelogen. Die kiezer zal volgend jaar merken dat een stem op de VVD een stem op linkse, PvdA-achtige lastenverhogingen blijkt te zijn.

De heer Mark Rutte (VVD):

Het is jammer dat de heer Wilders zijn ingestudeerde oneliners blijft herhalen. Die worden daarmee wat sleets. Hij zou ook kunnen ingaan op het debat dat ik met hem probeer te voeren en op mijn inbreng dat je, als je in 2013 dergelijke bedragen wilt vinden, iedereen wel weet dat het onvermijdelijk is om ook te kijken naar maatregelen in de lastensfeer. De heer Wilders heeft in het Catshuis daarvoor getekend. Sterker nog, daar zat ook een verhoging in van het lage btw-tarief. Daar was hij mee akkoord, evenals met allerlei andere lastenverzwaringen. Het lage btw-tarief blijft nu op het lage niveau, maar zou met steun van de heer Wilders omhoog zijn gegaan. Het grote verschil tussen de heer Wilders en mij is, uiteindelijk, dat wanneer het erop aankomt, de VVD bereid is verantwoordelijkheid te nemen om ervoor te zorgen dat in 2013 de begroting op orde is en daarmee ook de ruimte te creëren voor noodzakelijke lastenverlichting de komende jaren.

Mark Rutte

De **voorzitter**:

Tot slot, mijnheer Wilders.

De heer **Wilders** (PVV):

Laatste keer, want dan gaat Rutte weer zeggen wat hij zojuist al zei en dan blijven we heen en weer gaan. Dat lijkt mij niet verstandig.

De heer **Mark Rutte** (VVD):

U zou kunnen ingaan op mijn argumenten, mijnheer Wilders.

De heer **Wilders** (PVV):

Mag ik misschien het woord, voorzitter? U had mij dat volgens mij gegeven.

De **voorzitter**:

Dat lijkt mij verstandig.

De heer **Wilders** (PVV):

De heer Rutte liegt opnieuw met zijn opmerking dat er een akkoord was in het Catshuis. Er was geen Catshuisakkoord. Kom dus niet aan met al die onzin, mijnheer Rutte. Ik kan niet anders zeggen, voorzitter, en dan houd ik ermee op, dan dat de heer Rutte de VVD-kiezer schandelijk heeft voorgelogen. Zij krijgen geen belastingverlaging maar belastingverhoging. Een stem op de VVD was een stem op de PvdA. Wij en al die kiezers zullen u de komende jaren afrekenen op al uw leugens in de campagne, mijnheer Rutte.

De heer **Mark Rutte** (VVD):

Wij horen hier de permanente campagnestand van de PVV. Ik heb ook een PVV meegemaakt die anderhalf jaar bereid was om verantwoordelijkheid te nemen voor Nederland en die zich realiseerde dat wanneer je dat doet, je ook moeilijke maatregelen moet treffen en moeilijke beslissingen moet nemen. Wij hebben daarover wekenlang onderhandeld in het Catshuis. We zijn er toen eigenlijk uitgekomen. De PVV is toen ook akkoord gegaan met een verhoging van het lage btw-tarief, naast de verhoging van het hoge btw-tarief naar 21%. Waarom deed de PVV dat? Omdat ook zij toen volstrekt erkende dat dit onvermijdelijk is, wil je dergelijke grote maatregelen nemen in 2012 voor 2013. Het is jammer dat we nu alleen nog de PVV in een soort permanente campagnestand zien. Dat is een keuze. De VVD kiest ervoor om Nederland sterker uit de crisis te laten komen. Dat betekent dat wij ook staan voor moeilijke maatregelen.

De heer **Samsom** (PvdA):

Voorzitter. Op 20 september jongstleden, iets meer dan tien dagen geleden, stelde de Kamer de opdracht aan deze informateurs vast. Die luidde om in het licht van de sociaaleconomische situatie en met name met het oog op de begroting voor 2013 met voortvarende spoed de onderhandelingen ter hand te nemen om te komen tot een samenwerking tussen de PvdA en de VVD. Wij zijn daarmee begonnen onder de bezielende leiding van de deze informateurs. Gisteren konden wij gelukkig tot de conclusie komen dat er voor de begroting voor 2013 inderdaad een deelakkoord bereikt kon worden. Wij hebben gemeend de informateurs dat deelakkoord zo snel mogelijk naar de Kamer te laten sturen, zodat het nog gebruikt

kon worden bij de algemene financiële beschouwingen en bij alle begrotingen die daarna behandeld worden, zodat de Kamer optimaal toegerust haar werk, ons werk, kan doen. Ik ben blij dat het akkoord er blijk van geeft dat de onderhandelingen in een sfeer kunnen verlopen van elkaar iets gunnen. Er wordt ruimte gegeven om elkaars opvattingen recht te doen. De snelheid die nodig was om nog voor de financiële beschouwingen tot een begrotingsakkoord te komen, hebben daadwerkelijk kunnen betrachten.

Als dit debat goed afloopt en dat moet ik nog even afwachten, zijn wij van plan om dit akkoord in de vorm van amendementen naar de Kamer te sturen, zodat de behandeling van de voorstellen in detail kan plaatsvinden bij de financiële beschouwingen en bij de begrotingsbehandelingen daarna. Ik sta echter nu ook open voor vragen.

De heer **Roemer** (SP):

Als je onderhandelt, moet je water bij de wijn doen. Je onderhandelt over een procent meer hier en een euro extra daar. Tot zover heb ik daarvoor alle begrip. Dat geldt voor iedere partij die moet onderhandelen. Er zijn echter ook fundamentele dingen. Eén daarvan is de beantwoording van de vraag hoe je uit een crisis komt, dus de vraag naar de economische visie op de toekomst. Nog niet zo lang geleden hadden de SP en de PvdA daar dezelfde mening over: het is zeer onverstandig om hard te bezuinigen en norm van 3% als uitgangspunt te nemen. In 2013 moet je juist extra investeren om uit de crisis te komen. Dat is de bekende discussie tussen economen. Ik heb de volgende vraag aan de heer Samsom. Hoe kun je in vredesnaam op zo'n fundamenteel punt zo snel van het ene uiterste compleet doorslaan naar het neoliberale andere uiterste?

De heer **Samsom** (PvdA):

Mijn antwoord aan de heer Roemer bestaat uit twee delen. Hij zei dat onderhandelingen altijd gaan over een procentje meer en een eurootje minder. Wij waren juist voor-nemens om niet op die manier het moeras van een eurootje minder en een procentje meer in te wandelen. Daar hebben wij met dit begrotingsakkoord al een eerste proeve van afgelegd. Wij willen een aantal forse stappen zetten in het kader van het elkaar iets gunnen.

De heer Roemer had het over fundamentele dingen. Voor sociaaldemocraten gaat het dan over eerlijk delen en niet zozeer over de overheidsfinanciën en de omvang daarvan. Die punten zijn ook belangrijk, maar de heer Roemer vroeg naar het fundamentele punt. Wat stroomt er door onze aderen? Eerlijk delen. Op deze begroting hebben wij een aantal wijzigingen aan kunnen brengen die daar uiting aan geven. De verhoging van de AOW-leeftijd hebben wij van een sociaal vangnet voorzien waardoor mensen met een laag inkomen alsnog in staat worden gesteld om eerder met pensioen te gaan, waardoor de overbruggingsregeling wel degelijk goed wordt vormgegeven. Wij hebben ervoor gezorgd dat bijvoorbeeld in de Ziektewet de maatregel die flexwerkers de doorbetaling bij ziekte ontnam, is gerepareerd. Het liggeld voor zieken is weg en dat geldt ook voor de eigen bijdrage in de ggz. Dat zijn allemaal maatregelen die bijdragen aan eerlijk delen. Dat is ons fundament. Dat is onze meest fundamentele opvatting in verband met de vraag hoe wij het beleid vorm willen geven en hoe wij uit de crisis willen komen. Dat willen wij op een sociale manier doen. Dat is ons kompas. Ik ben blij dat wij in dit deelakkoord daaraan richting hebben kunnen geven.

Samsom

De heer **Roemer** (SP):

De heer Samsom gaat totaal niet in op mijn stelling dat het gaat om een fundamentele visie op de vraag hoe je de economie weer uit het slop moet trekken. Een paar weken geleden nog hadden wij daar dezelfde mening over. Dat doe je door extra te investeren en niet door extra hard te gaan bezuinigen. De PvdA heeft die koers nu losgelaten en heeft ingestemd met de neoliberale koers van de VVD om in 2013 niet extra in de economie te investeren. Zij heeft gekozen voor de koers om onder de 3% te blijven en dus hard te bezuinigen. Dat is een constatering.

De heer Samsom zegt dat eerlijk delen ontzettend belangrijk is. Als hij dat waar had willen maken voor 2013, waarom heb ik dan in het deelakkoord niets gelezen over de extra huurverhogingen? Waarom heb ik niets gelezen over het verlagen van het sociaal minimum dat in 2013 al ingaat? Waarom heb ik helemaal niets gelezen over de korting op het armoedebeleid en over de verhoging van het eigen risico in de zorg? Als mijnheer Samsom daadwerkelijk eerlijk had willen delen, dan had dit soort onderwerpen op de agenda gestaan.

De heer **Samsom** (PvdA):

Ik constateer dat de SP het overheidssaldo tot haar meest fundamentele punt maakt. Voor ons is eerlijk delen een fundamenteeler punt. Vandaar dat ik mij daarop heb geconcentreerd bij deze onderhandelingen. In het kader van geven en nemen blijft solide overheidsbeleid inderdaad bestaan. Ik heb overigens tot mijn tevredenheid geconstateerd dat veel fracties zich daarin goed kunnen vinden, niet alleen de PvdA- en de VVD-fractie. Voor eerlijk delen hebben wij de meest fundamentele maatregelen genomen en gerepareerd. Daarmee hebben wij een koerswijziging ten opzichte van het Lenteakkoord aangebracht. Ik ben in het kader van deze onderhandelingen tevreden met die koerswijziging.

De heer **Roemer** (SP):

Voor die koerswijziging zou de ANWB nog niet eens een bord op de weg zetten!

De heer **Samsom** (PvdA):

De ANWB heeft gisteren juichend gereageerd op het deelakkoord.

De **voorzitter**:

De heer Roemer is aan het woord, mijnheer Samsom.

De heer **Roemer** (SP):

Dank u, voorzitter. Met alle respect, maar als dit een echte koerswijziging was, zouden wij daadwerkelijk punten hebben gezien om het armoedebeleid in Nederland in 2013 al aan de kaak te stellen. Dan zou de PvdA D66 niet rechts gepasseerd zijn op het gebied van de AOW. Inmiddels is de AOW-leeftijd voor de vierde of de vijfde keer aangepast door de PvdA. Het moet steeds sneller! De grootste kritiek van de PvdA op de verhoging van de AOW-leeftijd is inmiddels aan de kant geschoven en de PvdA haalt D66 nu rechts in. Wij zien in dit deelakkoord nauwelijks iets terug van alle beloftes dat wij socialer en sterker uit de crisis zouden komen. Ik hoop oprecht dat het regeerakkoord er straks totaal anders uitziet, anders hebben wij een groot probleem.

De heer **Samsom** (PvdA):

Ons bezwaar was niet de verhoging van de AOW-leeftijd. Twee jaar voordat uw partij daarmee tijdens de afgelopen verkiezingscampagne akkoord ging, waren wij daarmee al akkoord gegaan. Sterker nog, ik heb gevochten om ervoor te zorgen dat die verhoging op een sociale manier doorgang kon vinden. Met het Lenteakkoord was de sociale kant eraf gehaald. Voor mensen met een laag inkomen bestond er geen mogelijkheid meer om iets eerder met pensioen te gaan dankzij de doorwerkbonus. Voor mensen die gebruikmaakten van de VUT of het prepensioen, dreigde nu opeens een groot AOW-gat. Wij hebben dat gerepareerd. Daardoor is het een socialer akkoord geworden. De vakbond heeft gisteren niet voor niets ook op die wijze op het akkoord gereageerd door te zeggen dat dit akkoord een stuk socialer is dan het Lenteakkoord. Overigens was ook de ANWB gisteren heel blij met het deelakkoord.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Wij hebben een debat over de formatie tussen de twee kemphanen, tussen "het grote gevaar voor Nederland" en de partij die "het rechtse rotbeleid" vertegenwoordigt. Waarom is de heer Samsom er zo op gebrand om een verstandshuwelijk aan te gaan met zijn grootste vijand tijdens de verkiezingen, met het rechtse rotbeleid? Wat is er zo belangrijk dat hij dit als eerste doet, terwijl er zo veel partijen zijn waarmee op pragmatische gronden veel meer overeenkomsten te vinden zijn?

De heer **Samsom** (PvdA):

Wij hebben dit debat vorige week al gevoerd. Het antwoord op de vraag wat er zo belangrijk was, luidt "Nederland". Wij moeten verder. Wij moeten sterker en socialer uit deze crisis komen. Wij hebben aangegeven dat een combinatie van de PvdA, de VVD en eventueel nog meer partijen daarvoor een mogelijkheid bood; daarmee herhaal ik toch het debat van vorige week, waarvoor mijn excuses. Andere partijen wilden hier niet aan meedoen of sloten alle andere combinaties uit. Daarom zijn wij op deze manier verdergegaan. Wij spelen geen politieke spelletjes, blijven niet in de loopgraven wachten en etaleren niet de onmacht van Den Haag. Wij willen Nederland verder helpen. Dat hebben wij gedaan.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Het is jammer dat de heer Samsom zo geërgerd raakt ...

De **voorzitter**:

Ik moet zeggen dat hij wel een punt heeft. Dit is een herhaling van het debat van vorige week. Wij hebben het vandaag over het deelakkoord dat naar de Kamer gestuurd is, waarover de informateurs een brief hebben gestuurd.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Ja, en ik heb het vandaag over het niet vasthouden aan je idealen. Dat doet de heer Samsom. Je ziet in het deelakkoord dat die stelling bewaarheid wordt. Dat is belangrijk omdat wij hier duidelijk willen maken dat de 2,3 miljoen kiezers die op de PvdA gestemd hebben, hoopten dat er een drastische koerswijziging zou komen. Dat was namelijk de belofte. Er vindt echter geen koerswijziging plaats. Waarom heeft de heer Samsom niet tegen de heer Rutte gezegd dat hij eerst maar eens moest proberen om een coalitie te vormen met de partijen die zijn geestverwan-

Samsom

ten zijn? Waarom heeft hij niet gezegd dat hij, als dat niet lukte, vervolgens zelf zou proberen om een coalitie te vormen met zijn eigen geestverwanten? Ik heb daarop geen antwoord gekregen tijdens het vorige debat en wil dat nu wel.

De heer **Samsom** (PvdA):

Met alle respect, dit is inderdaad een herhaling van het debat van vorige week. Mevrouw Thieme vraagt met welke partijen wij om tafel zouden moeten gaan zitten. Die vraag is vorige week beantwoord en ik heb die zojuist nogmaals beantwoord; ik ben mevrouw Thieme daarin graag ter wille. Dit is de constellatie waarin wij Nederland verder gaan helpen. Wij hebben dat nu gedaan met een begroting voor 2013. Als mevrouw daarover nog vragen heeft, beantwoord ik die graag.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

De heer Samsom heeft gezegd dat er een drastische koerswijziging moet komen. Hij heeft gezegd dat het belangrijk is dat er een stabiel kabinet komt, juist vanwege de crisis. Nu gaan de twee kempansen proberen met elkaar een coalitie te vormen. Is dat een garantie voor stabiliteit? Is dat een garantie voor de koerswijziging die de Partij van de Arbeid voorstaat, namelijk een verduurzaming van de economie? Gezien de ontgroening in het deelakkoord kan ik alleen maar zeggen: mijnheer Samsom, u stelt de kiezers en de mensen die gaan voor verduurzaming en stabiliteit, enorm teleur.

De heer **Samsom** (PvdA):

Wat betreft stabiliteit denk ik dat we gisteren hebben aangegeven hoe snel twee partijen tot een akkoord kunnen komen waarin inderdaad, nu citeer ik collega Slob of Buma, "grote wijzigingen zijn aangebracht" op het Lenteakkoord. Mevrouw Thieme sprak ook over ontgroening. De grootste vergroeningsmaatregelen – ik dank mevrouw Sap en de heer Pechtold dat zij die in het Lenteakkoord hebben ingebracht – staan er nog gewoon in. De natuurgelden blijven behouden, de kolonbelasting blijft staan, evenals de andere milieubelastingen die waren afgesproken. Het enige wat wij weghaalden, haalden we al in ons verkiezingsprogramma weg. Daar was niet eens een onderhandeling met de VVD voor nodig. Het betreft ineffektieve subsidiemaatregelen, waar wij liever van afzien omdat wij die willen vervangen door effectieve maatregelen op de lange termijn.

De heer **Pechtold** (D66):

Kan de heer Samsom voor mij nog eens de vier punten in herinnering roepen waarover hij niet eens wilde onderhandelen met de vijf partijen in april van dit jaar?

De heer **Samsom** (PvdA):

Eigenlijk waren het er twee. Over het ene punt hebben we in die week nog gesteggeld: is die 3% heilig voor de Partij van de Arbeid. Willen we daar per se niet aan voldoen? Maken we er een principe van om hoger dan 3% uit te komen? Dat punt is gedurende die week opgelost. Ook in het slotdebat heb ik daarover gezegd dat we bereid waren om te zoeken naar maatregelen die de 3% benaderen, zelfs halen of daar zelfs doorheen gaan. Volgens mij is die kwestie toentertijd, inmiddels een halfjaar geleden, opgelost. Het tweede punt is: eerlijk delen. Wij vonden dat het Lenteakkoord niet op de juiste punten de sociale maatregelen nam die nodig en ook mogelijk waren. Dat die mo-

gelijk waren, blijkt nu met het Herfstakkoord. Ze zijn nu namelijk wel genomen.

De heer **Pechtold** (D66):

Het waren vier inhoudelijke punten. Als u het YouTube-filmpje even terugkijkt, of uw eigen bijdragen bij dat debat nog eens naleest, dan weet u ze zich nog wel te herinneren. Eén punt was inderdaad de 3%-norm. De andere punten waren de nullijn voor ambtenaren, het eerder dan 2017 verhogen van de AOW-leeftijd en het verhogen van de btw naar 21%. Dat waren de vier punten. In dat eerste gesprek dat we op 24 april voerden, ging het niet over de reiskosten. Het ging over de btw, de nullijn, de AOW en de 3%. Alle vier punten slikt u nu: de 3%, de AOW; de btw hebben we zojuist bevestigd gekregen. Slikt u ook de nullijn voor ambtenaren in 2013?

De heer **Samsom** (PvdA):

Ja, dat hebt u goed gelezen, maar voor een historicus buigt u de geschiedenis wel heel makkelijk bij. Over de 3% hadden we al gesproken. Dat was dus niet het geschilpunt in dat debat op 26 april. Het andere punt over de AOW ging niet over de verhoging, maar over het feit dat de verhoging niet gepaard ging met maatregelen die het voor mensen met een laag inkomen zou verzachten. Die maatregel hebben we nu wel genomen en die halen we dus binnen. U vergeet de discussies over eigen bijdrages, bijvoorbeeld het liggeld voor zieken of de eigen bijdrage bij de ggz. Ook dat punt halen we dus binnen. In het kader van geven en nemen halen we ook een aantal punten niet binnen: de btw, de nullijn. Ik neem aan dat u daar als uitvinder of medevormgever van die maatregelen niet rouwig om bent dat ik die niet heb gescoord.

De heer **Pechtold** (D66):

Nee, maar het gaat wel over betrouwbaarheid en consequentie van politici. Op die vier punten was de zaal niet groot genoeg voor uw woede op dat moment. Hoe associaal wij wel niet waren. Ik stel alleen heel sec vast dat de ambtenaren volgend jaar met de PvdA op de nullijn blijven: de onderwijzers van de verkiezingscampagne, die politieagenten. De 21% btw, waar u tegen te hoop liep en waar ik de verantwoordelijkheid voor heb genomen, ook voor 12 september, beloofde u terug te draaien. Die 3% vond u maar een sprintje; u sprint nog verder, 1 miljard verder, naar 2,7%, met mij. De reparatie van die AOW-leeftijd is ook maar heel klein, tussen de 100% en 120% van het minimumloon. De heer Roemer zou eens wat verder moeten doorvragen voor hoeveel mensen u dat repareert. Dat is echt een heel klein deel. Die verhoging gaat veel sneller.

Ik heb nog één vraag. U bent nu heel trots op dat liggeld en de ggz, maar worden deze maatregelen ook na 2013 gedekt? Dat staat namelijk niet in de stukken. U dekt ze eenmalig met een enveloppe. Mevrouw Barth kan wel heel blij zijn namens de ggz, maar vanuit haar andere functie als fractievoorzitter in de Eerste Kamer zou ze eens moeten kijken hoe u dit dan gaat dekken. Worden de liggelden en de ggz ook na 2013 gedekt?

De **voorzitter**:

Kunt u beiden via de voorzitter praten?

De heer **Samsom** (PvdA):

Dank u wel voorzitter. Tegen de heer Pechtold zeg ik dat het wel in de stukken staat. Het gaat niet om een eenma-

Samsom

lige envelop, het gaat om een structurele dekking, in het kader van de discussie over premies en eigen bijdrages. Een en ander staat structureel gedekt. De doorwerkbonus loopt door tot 175% van het wettelijk minimumloon. Dat is iets meer dan een modaal inkomen. Als de heer Pechtold goed naar de stukken kijkt, kan hij zien hoe het is vormgegeven. Dat is eigenlijk de oude doorwerkbonus uit het pensioenakkoord.

Dan kom ik bij de beloftes in de campagne. Ik heb campagne gevoerd met één belofte, namelijk dat ik niet alle beloftes waar zal maken.

De heer **Pechtold** (D66):
Dat is meer dan duidelijk!

De **voorzitter**:

Mijnheer Pechtold, u bent net lang aan het woord geweest. Nu krijgt de heer Samsom de kans om te antwoorden.

De heer **Samsom** (PvdA):

Dat is inderdaad duidelijk is als je gaat regeren met andere partijen en compromissen moet sluiten. Daarom heb ik de campagne op die manier gevoerd. Ik voerde een eerlijke campagne, bijvoorbeeld met mijn belofte aan mevrouw Van Lieshout in het slotdebat. De heer Pechtold deed haar een keiharde belofte om niets te laten vallen op een van zijn verkiezingspunten. Ik heb volgens mij als enige gezegd dat zij die garantie niet kan krijgen. Ik kan namelijk geen beloftes per maatregel doen, want in dit land regeren we per coalitie. Je zult dus altijd compromissen met elkaar moeten sluiten. Ik vind het ook de opdracht van politici om daar voor en na verkiezingen eerlijk over te zijn en dat doe ik dus.

De heer **Pechtold** (D66):

Een boulevard van gebroken beloftes zet Samsom hier neer. Hij heeft letterlijk op ieder treinstation vanaf de billboards geschreeuwd: de btw blijft op 19%; de nullijn voor de onderwijzer en de politieagent schaf ik af. Hij heeft hier bij het eerste debat over die 3% alle partijen de maat genomen en gezegd dat ze een sprintje trokken. Dat waren partijen die hun verantwoordelijkheid namen. Nu breekt hij met een haastig vloggertjesakkoord alle randvoorwaarden van toen. Prima. Ik ben benieuwd naar het eindresultaat.

De heer **Samsom** (PvdA):

Ik heb aangegeven en ik geef nog steeds aan dat ik de verhoging van de btw en de nullijn geen goede maatregelen vind. Wat mij betreft had het begrotingstekort ook op een ander saldo mogen eindigen, maar in het kader van geven en nemen, compromissen sluiten en dit land verder helpen sluit ik dit akkoord. Volgens mij zou de heer Pechtold dit als geen ander moeten kunnen begrijpen.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

De belofte over de btw-verhoging, met name die over de compensatie, deed de heer Samsom nog na de verkiezingen, in het eerste debat. Toen zei hij dat we het op 2 oktober maar weer moesten vragen. Vandaag is het 2 oktober. Waar staat in de stukken de compensatie voor de btw-verhoging?

De heer **Samsom** (PvdA):

Dat zou kunnen. Het staat er overigens mede namens u in. De btw wordt de komende jaren namelijk langzaam gecompenseerd via een verlaging van de inkomstenbelasting. Meer dan dat hebben wij op dit punt niet kunnen bereiken.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Dat is geen sterk antwoord, want die compensatie kennen we. Sterker nog, dat is de compensatie waartegen u zo tegen te hoop liep in het Lenteakkoord. Het gaat om 2013. Wat hebt u voorgesteld om de compensatie in ieder geval mogelijk te maken?

De heer **Samsom** (PvdA):

Wij hebben allebei tijdens de eerste vijf minuten van de onderhandelingen onze verkiezingsprogramma's op tafel gelegd en ze daarna meteen weer van tafel geschoven. Op die manier kom je namelijk nergens. Wij hebben onze voorstellen gewoon liggen. Ons verkiezingsprogramma staat. In het kader van Nederland verder helpen en elkaar wat gunnen, hebben wij ervoor gekozen om een sociale kant aan dit akkoord te geven.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Ik heb nu genoeg van die ...

De **voorzitter**:

U hebt niet het woord. De heer Samsom heeft het woord.

De heer **Samsom** (PvdA):

Volgens mij kan ik mijn antwoord gewoon afmaken. Wij wilden een sociale kant aan dit akkoord geven en daarom hebben wij ervoor gekozen om het liggeld en de eigen bijdrage voor de ggz af te schaffen. Bovendien hebben wij er bij de AOW voor gezorgd dat mensen met een laag inkomen iets eerder met pensioen kunnen gaan en gunnen wij flexwerkers doorbetaling bij ziekte. Daar hebben wij voor gekozen. In het kader van geven en nemen, krijgt de ander, in dit geval de VVD, een paar andere punten. Zo werkt dat. Een partij als het CDA zou dat als geen andere kunnen begrijpen.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Wat de heer Samsom nu ineens zegt over de btw-verhoging, die zo'n groot punt voor de verkiezingen was, irriteert mij mateloos. Hij heeft vijf minuten de tijd genomen om het verkiezingsprogramma voor te lezen en het vervolgens van tafel geveegd. Dat is niet sterk. In het vorige debat heeft hij niet gezegd dat het al van tafel is omdat die vijf minuten allang voorbij waren. In het vorige debat zei hij nog tegen mij: 2 oktober mag u het me weer vragen; ik kan de invoering misschien niet tegenhouden, maar er komt compensatie. Nee dus.

Wat vertelt de heer Samsom aan de mensen die nu spaarloon hebben opgebouwd? Wat gebeurt er met het spaarloon?

De heer **Samsom** (PvdA):

De onderhandelingen waren tijdens het vorige debat nog niet begonnen. Die vijf minuten waren dus nog niet geweest. Ik vind het niet sterk als onderhandelende partijen, terwijl ze weten hoe Nederland erbij ligt en wat Nederland op dit moment nodig heeft, wekenlang op hun eigen verkiezingsprogramma gaan zitten. Dat kan echter een verschil van opvatting zijn.

Samsom

We voeren het vitaliteitssparen niet in. Dat betekent dat er een overgangsregeling is voor mensen die nu van een levensloop- of spaarloonregeling gebruikmaken. Om precies te zijn: als je nu meer dan € 3.000 op je spaarloonrekening hebt staan, blijft dat bedrag gewoon staan. Als je er minder op hebt staan, krijg je het bedrag uitgekeerd, zoals afgesproken. Dit betreft de overgangsregeling, maar laten we daar in het kader van de algemene financiële beschouwingen of, beter gezegd, in het kader van het Belastingplan, want daar zal het in staan, in detail verder op doorgaan. Zo werkt het echter ongeveer.

De voorzitter:

Mijnheer Van Haersma Buma, stelt u uw laatste vraag.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

De heer Samsom erkent nu wat de heer Rutte niet wilde erkennen, namelijk dat de spaarloonregeling wordt afgeschaft.

De heer Samsom (PvdA):

De spaarloonregeling en de levensloopregeling waren beëindigd en zouden doorlopen in de vitaliteitsregeling. Dat doen we dus niet, want we voeren de vitaliteitsregeling niet in. Daarmee ontstaat de noodzaak om een overgangsregeling te creëren voor het spaarloon. Ik ben blij dat wij in een land wonen waar dat altijd op een juiste zorgvuldige manier wordt georganiseerd, hopelijk mede met inbreng van de Kamer.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Allereerst dank ik de heer Samsom voor het compliment over het deel van de vergroening dat wel overeind is gebleven. Ik waardeer het zeer dat de bezuinigingen op natuur geschrapt blijven en dat de kolenbelasting wordt ingevoerd. Ik hoop dat de heer Samsom in de toekomst bestand zal blijken tegen de lobby van bepaalde energiebedrijven.

Ik complimenteer de heer Samsom ook omdat ik blij ben dat de reiskostenvergoeding voor mensen die met het openbaar vervoer reizen, wel onbelast blijft. Dat is een goede zaak. Ik begrijp echter niet de keuze die hij op een ander terrein heeft gemaakt. In het Lenteakkoord was geregeld dat groepen burgers voortaan belastingvrij hun eigen schone stroom mogen opwekken en dat mensen voortaan belastingvrij hun huis mogen isoleren. Daar zet de heer Samsom nu een streep door. Die streep zet hij, omdat hij wil dat mensen die in een dure leaseauto naar hun werk rijden, voortaan toch nog over een belastingvrije kilometervergoeding kunnen beschikken. Ik snap niet dat een man die zo'n sterk groen verleden heeft, die keuze kan maken.

De heer Samsom (PvdA):

Het reiskostenforfait of de forenzentaks geldt niet alleen voor mensen met een dure auto maar ook voor mensen met een heel gewone auto die elke ochtend naar hun werk gaan. Door de forenzentaks af te schaffen, creëren we overigens een positief effect op de werkgelegenheid. Ik zeg dit door de oogharen heen kijkend, want de precieze doorrekening is er nog niet, maar je kunt je voorstellen dat je een positief effect op de werkgelegenheid en op het gehele akkoord creëert als je werkenden minder zwaar belast. Wat we hier weghalen, is immers een nogal forse belasting.

We hadden al in ons verkiezingsprogramma nagedacht over het stukje Lenteakkoord en de vraag wat we daarmee moesten doen. Ik schaf de regeling waarmee mensen belastingvrij voor eigen gebruik stroom kunnen opwekken niet af, maar ik schaf de pilotsubsidies daarvoor af. Ik vind het rot om toe te geven dat bepaalde subsidie-regelingen soms niet werken en dat ze zelfs averechts werken, terwijl ik er jarenlang voor heb geknokt. Een van de subsidieregelingen die we helaas niet meer kunnen afschaffen, is de subsidieregeling voor zonnepanelen uit het Lenteakkoord, die de markt voor zonne-energie geheel heeft stilgelegd. Zo kan het helaas ook werken met subsidies. Daarom hebben we gezegd dat we die subsidie schrappen en dat we gaan knokken voor datgene waar we echt voor staan, mevrouw Sap trouwens ook, namelijk een echte regeling die langjarig ongelimiteerd participeren in staat stelt om hun eigen stroom op te wekken en belastingvrij aan zichzelf terug te leveren of zelf te gebruiken. Het zou mooi zijn als we dat kunnen bereiken. Het is langjarig. Daarover voeren wij nog allerlei gesprekken, maar in het kader van de beruchte radiostiltes, kan ik er nu niets over zeggen.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Dat laatste is goed nieuws. Ik hoop dat de heer Samsom daarbij ook meeneemt dat het in de huidige praktijk een groot knelpunt is dat mensen dat alleen maar belastingvrij kunnen doen als het op hun eigen dak ligt en niet als ze in een flat wonen of in een appartementencomplex. Met het Lenteakkoord wilden we wel een oplossing voor dat grote knelpunt bieden. Ik wil nog een ander punt maken. De heer Samsom zegt dat de forensensubsidie weer wordt ingevoerd, omdat dit een belangrijke maatregel is voor de koopkracht van mensen. Tegelijkertijd weten wij dat het heel schadelijke milieueffecten heeft als de forensensubsidie over de volle breedte ook voor auto's weer wordt ingevoerd, en dat dit ook leidt tot een forse toename van de filedruk. Tegelijkertijd zie ik in het akkoord dat nu gesloten is, geen enkele andere maatregel om de milieueffecten te compenseren. Ik kan dus niet anders dan constateren dat de PvdA in dit deelakkoord ermee akkoord is gegaan dat wij weer teruggaan naar de situatie dat de vervuiler wordt beloond en dat de vergroeners moeten betalen. Dat is toch de omgekeerde wereld.

De heer Samsom (PvdA):

Ook wij hadden in ons verkiezingsprogramma heel duidelijk de keuze gemaakt om mensen die elke ochtend gewoon naar hun werk rijden, niet te belasten met de forenzentaks. Die keuze was ook in ons verkiezingsprogramma gemaakt, daar sta ik vol voor. Wij maakten in ons verkiezingsprogramma ook keuzes over langjarig investeren in duurzame energie. Dat doe je niet van jaar op jaar, daarvoor moet je een stip op de horizon zetten en daaraan vasthouden. Dat is de langetermijnvisie waar ik nog steeds voor sta en die natuurlijk ook in het kader van de gesprekken die nu gaande zijn en waar ik helaas verder niets over kan zeggen, zal worden ingebracht.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Laat ik maar gewoon mijn hoop uitspreken dat er in ieder geval op lange termijn nog iets goed komt van wat nu voor 2013 over de schutting is gegooid en waar een streep door is gehaald. Als ik zie wat de PvdA in haar programma op dit terrein deed, ben ik niet echt optimistisch. De heer Samsom weet heel goed dat de PvdA in haar pro-

Samsom

gramma er verre van slaagde om de milieudoelen die wij onszelf gesteld hebben, te halen. Ik zou het zeer betreuren als Nederland weer op jarenlange achterstand komt te staan.

De heer **Samsom** (PvdA):

Daarvoor hebben wij doorrekeningen door in dit geval het Planbureau voor de Leefomgeving. Daaruit bleek dat de Partij van de Arbeid 18% duurzame energie realiseert in 2020 en GroenLinks de verbluffende hoeveelheid van 18% duurzame energie realiseert in 2020. Op dat punt spelen wij een gelijkspelletje. Het is ook geen wedstrijd. Laten wij samen optrekken voor die schone energie.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Waar wij helaas geen gelijkspel spelen, is op het punt van de noodzakelijke CO2-reductie. GroenLinks was de enige partij die 30% reductie haalt. De PvdA bleef, zo uit mijn hoofd gezegd, steken op een magere 17%. Dat is toch echt een resultaat waarvoor de heer Samsom zich zou moeten schamen.

De heer **Samsom** (PvdA):

Het was 21, om precies te zijn.

De **voorzitter**:

De heer Pechtold gaat bewijzen dat hij echt een korte vraag kan stellen.

De heer **Pechtold** (D66):

Was dat het btw-percentages? Nee.

De **voorzitter**:

Dat was een heel korte vraag.

De heer **Pechtold** (D66):

Nee. Wij zouden op dit moment de algemene financiële beschouwingen hebben. Ere aan de informateurs dat zij ons helderheid hebben verschaft. Daarin past echter ook helderheid of er straks, als onze financieel specialisten hier uren en uren staan met de minister die dit alles moet verdedigen, nog ruimte is voor wijziging.

De heer **Samsom** (PvdA):

Ja, de Kamer is altijd aan zet op het moment dat de algemene financiële beschouwingen worden gehouden. Ik neem aan dat de heer Pechtold de vraag elk jaar opnieuw stelt en elk jaar krijgt hij dan hopelijk, in dit geval van mij maar dan van iemand anders, het antwoord. Natuurlijk, de Kamer is aan zet. Er is ruimte. Eens kijken of wij die ruimte kunnen gebruiken.

De **voorzitter**:

Dit wordt echt de allerlaatste vraag.

De heer **Pechtold** (D66):

Zeker, voorzitter. Maar u zit straks ook voor en dan wilt u ook niet voor een poppenkast zitten. Mijn partij voelt zich nog steeds verantwoordelijk, ook voor de begroting 2013. Wij willen ons nog steeds, ook dadelijk en ook elders in de Staten-Generaal, verantwoordelijk opstellen. Als wij inhoudelijk nog zaken willen wijzigen, is er dan ruimte om die via amendementen in te dienen of komen wij dan elke keer te staan voor een blok van VVD en PvdA, die zeggen: nee, wij hebben dit allesomvattende amendement waar-

in wij het bedacht hebben, je kunt komen waarmee je wilt, maar het gaat niet gebeuren?

De **voorzitter**:

Uw vraag is helder.

De heer **Samsom** (PvdA):

De woordvoerders financiën van beide fracties dienen straks een aantal vrij uitgebreide amendementen in, maar niet een allesomvattend amendement. Dat zou ook niet passen, want er moeten diverse begrotingswetten worden gewijzigd. Ik neem aan dat ook anderen amendementen zullen indienen. Daarover volgt een debat met de regering en daarna een stemming. Dan zien wij wat er uitgekomen is en wat het eindresultaat is. Zo gaat het toch altijd en op dit moment weer? Gaat u nu werkelijk de Geert Wildersvraag stellen?

De heer **Wilders** (PVV):

Dat was een goede.

De heer **Samsom** (PvdA):

Ja, dat was een goede.

De **voorzitter**:

Ik hoop het niet. Mijnheer Roemer, een korte vraag alstublieft.

De heer **Roemer** (SP):

Over die Wildersvraag was de heer Van Geel destijds heel duidelijk, maar goed, ik heb een korte vraag. De heer Samsom zegt dat er ruimte is. Is er dan ook ruimte voor mijn collega's om, net zoals wij dat in het verleden vaak gedaan hebben, met de collega's van de PvdA voorstellen voor te bereiden en gezamenlijk in te dienen? Is die ruimte er ook?

De heer **Samsom** (PvdA):

Er is altijd de mogelijkheid om briljante ideeën in te dienen. En op briljante ideeën zeg ik vaak ja.

De heer **Roemer** (SP):

Nee, de vraag was of er binnen de PvdA ruimte is om gezamenlijk met de SP, net zoals dat in het verleden vaak gebeurde ...

De heer **Samsom** (PvdA):

Ik heb nog geen voorstel gezien, maar in principe is die ruimte er altijd. Het is natuurlijk wel afhankelijk van het voorstel.

De **voorzitter**:

Hiermee is de eerste termijn van de Kamer beëindigd. De informateurs hebben aangegeven dat zij direct kunnen reageren.

De heer **Kamp**:

Voorzitter. Mijn mede-informateur de heer Bos en ik zullen graag reageren op hetgeen de woordvoerders naar voren hebben gebracht. Wij kunnen dan het beste beginnen vanuit de opdracht die wij hebben gekregen in het Kamerdebat van 20 september. Op 21 september hebben wij daarvan een bevestiging gekregen van de toen fungerende voorzitter. Hij heeft ons in de informatieopdracht

Kamp

drie elementen bij voorrang aangereikt. Ten eerste zouden wij moeten kijken naar de financieel-economische situatie. In verband daarmee zouden wij moeten kijken naar de begroting voor het jaar 2013. Ten derde zouden wij ons werk op zo kort mogelijke termijn moeten proberen af te ronden.

Die drie elementen hebben ertoe geleid dat de onderhandelaars van de twee partijen, de heren Rutte, Samsom, Blok en Dijsselbloem, zich in het begin vooral hebben geconcentreerd op de begroting voor het jaar 2013. Dat heeft op een gegeven moment tot gezamenlijke conclusies geleid. Daarop hebben zij tegen ons gezegd: willen jullie het overzicht van die gezamenlijke conclusies doorgeven aan de Kamer? Dat hebben wij gedaan op het allereerste moment dat dat mogelijk was, direct na het trekken van die conclusies. De Kamer zou zo snel mogelijk zo volledig mogelijk geïnformeerd worden. Het hele proces zou daarmee zo transparant mogelijk voor de Kamer verlopen.

Het overzicht is hier ter beschikking gekomen. De onderhandelaars wilden dat zo snel mogelijk, omdat zij wisten dat hier de algemene financiële beschouwingen zouden plaatsvinden. Daarbij kan dit stuk, dat de gezamenlijke conclusies bevat, betrokken worden.

Is dit het wat betreft de begroting voor het jaar 2013? Degenen die daar het beste antwoord op kunnen geven, de onderhandelaars, hebben daar al iets over gezegd. Alles wat in beeld voor de begroting voor het jaar 2013 is gekomen en alles wat daar direct verband mee houdt, is samengevat. Ook over een wat langere periode is inzicht gegeven, tot en met het jaar 2017. Behalve voor het jaar 2013, heeft de Kamer ook in de consequenties voor een wat langere periode zo goed mogelijk inzicht gekregen.

Het is van belang dat deze duidelijkheid snel aan de Kamer is geboden, omdat er rond de begroting voor het jaar 2013 sprake was van een bijzondere situatie. Het voorwerk voor die begroting was verricht door een minderheidscoalitie. Toen het kabinet was gevallen en die coalitie haar betekenis had verloren, is in dit huis een nieuwe samenwerking ontstaan van vijf fracties, die zich met het Lenteakkoord hebben uitgelaten over de begroting voor het jaar 2013. Daarna hebben Tweede Kamerverkiezingen plaatsgevonden. Daarop kregen de informateurs de opdracht om met twee fracties de mogelijkheid te bezien om tot een regeerakkoord te komen. Ook die samenstelling is zich weer gaan bemoeien met die begroting voor 2013. Het is dus werkelijk een bijzondere situatie: drie samenwerkingsverbanden hebben zich na elkaar met de begroting bemoeid. Als alle voorstellen uiteindelijk leiden tot een behandeling hier in de Kamer, moet de Kamer inzicht krijgen in de meest actuele gegevens die op die begroting betrekking hebben. Met de informatie die wij de Kamer op verzoek van de onderhandelaars hebben doen toekomen, is dat gebeurd.

De heer Van Haersma Buma heeft mij gevraagd of er nog andere punten zijn in de afspraken die betrekking hebben op het jaar 2013. Ik hoop zo-even ook aan hem duidelijk te hebben gemaakt dat alles wat we op dit moment met betrekking tot het jaar 2013 aan de Kamer kunnen aanreiken, we hiermee ook hebben gedaan.

Over de spaarloonregeling is een vraag gesteld waarop al een antwoord is gegeven door de heer Samsom dat ik kan bevestigen.

De heer Pechtold heeft gevraagd wat de effecten zijn voor bijvoorbeeld de werkgelegenheid. De effecten voor de werkgelegenheid zouden negatief zijn geweest als er

onduidelijkheid zou zijn geweest over de begroting voor het jaar 2013, als niet de noodzakelijk geachte maatregelen voor het jaar 2013 zouden kunnen worden genomen. Dan zou 2013 verloren zijn gegaan als een jaar waarin we al een substantiële bijdrage zouden kunnen leveren aan het herstel van de overheidsfinanciën. Dat is met hetgeen nu naar voren is gebracht in aansluiting op wat eerder al door de partijen die het Lenteakkoord sloten is gerealiseerd, voorkomen. Er ligt nu een pakket waarbij het jaar 2013 geen verloren jaar is. Door deze bijdrage aan het gezond maken van de overheidsfinanciën wordt een belangrijk feit gecreëerd voor de werkgelegenheid in ons land. We weten met zijn allen dat die werkgelegenheid in 2010 en 2011 is toegenomen en dat de werkloosheid in ons land de een na laagste van alle landen van de Europese Unie is. Dus we hebben er veel belang bij om die relatief gunstige werkgelegenheid- en werkloosheidssituatie zo veel mogelijk te behouden en misschien te proberen verder te versterken. Wat betreft de milieumaatregelen kan in algemene zin worden opgemerkt dat als we er in slagen om de overheidsfinanciën zo snel mogelijk op orde te brengen en de economie te versterken, dit ook het beste uitgangspunt is om er voor te zorgen dat er op een zorgvuldige manier met het milieu wordt omgegaan.

De heer Pechtold heeft gevraagd hoe er uitvoering is gegeven aan het uitgangspunt van voldoende draagvlak.

De heer **Wilders** (PVV):
Voorzitter ...

De voorzitter:

Ik heb even gekeken hoe het vorige debat met de verkenner is geweest. Het lijkt mij verstandig dat de informateurs hun betoog eerst afmaken en dat aan het einde daarvan vragen kunnen worden gesteld.

De heer **Wilders** (PVV):

Dan zou ik een punt van orde willen maken, want ik vind dat de informateur hier niet optreedt als informateur. Het lijkt wel alsof hij het beleid staat te verdedigen, alsof hij een minister is. Ik hoor hem niet zeggen wat de partijen zeggen maar wat hij zelf vindt. Volgens mij is dat niet des informateurs. Ik heb veel respect voor de heer Kamp maar volgens mij klopt het niet.

De heer **Kamp:**

Misschien is er een relatie tussen de antwoorden en de gestelde vragen.

De heer **Wilders** (PVV):

Met alle respect, maar laat ik dan de vraag aan u stellen, mevrouw de voorzitter, want het is de orde van uw Kamer en niet die van de heer Kamp. Ik vind dat de heer Kamp het beleid gewoon staat te verdedigen alsof hij minister is, alsof hij een VVD'er is die hier alleen in zijn functie van VVD'er is, maar hij is hier als informateur. Dat betekent dat hij verslag moet doen en vragen in dat kader moet beantwoorden en hij dus niet zelf het beleid moet gaan verdedigen.

De voorzitter:

De informateur is door de Kamer uitgenodigd. Op grond van artikel 139b kan hij inlichtingen verschaffen over de voortgang van het informatieproces en hij doet dat in zijn eigen bewoordingen. Ik snap het punt dat u hebt gemaakt, mijnheer Wilders. Ik zou de informateur willen

Kamp

vragen om te proberen die schijn te voorkomen. Ik vraag hem om te proberen om iets meer in algemene termen te praten.

De heer Kamp:

Voorzitter, u hebt woordvoerders het woord gegeven. U hebt hen in staat gesteld mij vragen te stellen. Ik probeer op die vragen een reactie te geven. Als ik door de Kamer uitgenodigd wordt en er mij vragen worden gesteld, ben ik volgens mij gehouden om te proberen daarop antwoord te geven. Ik zou het niet gepast vinden om die vragen te negeren, maar ik zal proberen die vragen wel zodanig te beantwoorden dat het ook naar uw tevredenheid is.

De heer Slob heeft ons gevraagd waarom wij een dealakkoord hebben aangeboden. Ik hoop dat hij van mij heeft meegekregen dat dit is gedaan op verzoek van de onderhandelaars, die ernaar streefden om zo snel mogelijk zo veel mogelijk duidelijkheid voor de Kamer te laten bestaan. Mede op grond van die duidelijkheid kunnen dan de algemene financiële beschouwingen worden gehouden.

De heer Slob heeft ook gevraagd wanneer de heer Bos en ik klaar zijn met ons werk. Dat weten wij niet. Het is voornamelijk het werk van de onderhandelaars om met elkaar te onderhandelen. Wij proberen daarbij te faciliteren, om het proces zo snel mogelijk tot het door hen gewenste resultaat te laten leiden. Ik heb er op dit moment geen zicht op wanneer dat klaar zal zijn.

Mevrouw Sap heeft mij gevraagd hoe dit verder vorm gaat krijgen. Inmiddels heb ik uit het antwoord van de heer Rutte op een aan hem gerichte interruptie en uit een interruptie bij de heer Samsom begrepen dat zij ook heeft meegekregen dat dit gaat in de vorm van amendementen. Het voornemen van de onderhandelaars is niet dat dit zal leiden tot nota's van wijziging, maar zij zullen dat doen in de vorm van amendementen en mogelijk in verband daarmee ook met een motie.

De heer Dijkgraaf heeft mij gevraagd of het niet het beste is dat in deze Kamer zo spoedig mogelijk wordt begonnen met de algemene financiële beschouwingen. Ik denk dat het beste voor de Kamer is dat wat de Kamer het beste voor zichzelf vindt. Dat wil ik graag aan de Kamer overlaten.

De voorzitter:

Dan geef ik de Kamer de gelegenheid om een paar vragen te stellen aan de heer Kamp. Daarna krijgt de heer Bos het woord.

De heer Pechtold (D66):

Voorzitter. Ik weet de werkverdeling niet helemaal, maar de heer Kamp moet het maar zeggen als ik bij de heer Bos moet zijn. Hij begon even over het duurzaamheidsstuk. Ik vroeg heel specifiek over de maatregelen die onder die 155 miljoen stonden, welke daarvan sneuvelen en welke niet. Kan daarover informatie worden gegeven?

De heer Kamp:

Wij hebben informatie kunnen geven over de conclusies die door de onderhandelaars gezamenlijk zijn getrokken. Zij hebben deze op papier gezet en aan ons aangeboden en via ons aan u. Dat is voor de Kamer beschikbaar. Nadere uitleg daarover kan door de onderhandelaars worden gegeven. Dat zou bijvoorbeeld kunnen bij de algemene financiële beschouwingen, die op het punt staan te beginnen, begrijp ik.

De heer Pechtold (D66):

Voorzitter. Het is nogal een omweg als dat via u langs de informateurs richting de onderhandelaars en hun financiële woordvoerders gaat, maar dan weten we waar dat terecht moet komen. Ik denk dat heel veel mensen vragen hebben over specifieke regelingen, bijvoorbeeld over landbouw, zonnepanelen, en noem maar op, die allemaal binnen dat grote kader vallen. Dat zou vanavond dan wel bekend moeten zijn.

Mijn tweede vraag betreft het nogal grote bedrag als dekking via de verzekeringsbelasting. Voor volgend jaar staat daarvoor 940 miljoen ingeboekt. Het jaar daarna loopt dat al direct op tot boven een miljard. Nu verneem ik dat het mogelijk is om bijvoorbeeld in december de premie voor volgend jaar te betalen. Dan betaal je nog minder dan 9%. Dat scheelt een slok op een borrel. Is meegerekend dat verzekeraars, nu dit bekend is, dit soort aanbiedingen in december gaan doen en dat zij zullen aanbieden om drie jaar vooruit te betalen? Is meegerekend dat vermijdgedrag bij de onderste inkomensgroepen, net als wij bij de ziektekosten zien, voor brandverzekering en andere zaken zal optreden? Wat is het effect daarvan? Ik wil graag weten of die 940 miljoen is berekend op het huidige bedrag plus 11,3% of dat daarbij rekening is gehouden met dit soort effecten.

De heer Kamp:

Het is mogelijk dat wij hier in tweede instantie op terugkomen, maar de heer Pechtold krijgt hierop een reactie van de heer Bos.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Klopt het dat dit akkoord voor 2013 structureel leidt tot een vergroot tekort voor Nederland met 600 miljoen euro?

De heer Kamp:

Mijn collega-informateur komt zo meteen terug op de precieze omvang van de effecten van de conclusies die de vier onderhandelaars gezamenlijk hebben getrokken.

De heer Slob (ChristenUnie):

Ik heb een vraag gesteld over het tijdpad. Het was mij opgevallen dat de informateurs daar in hun brief niet op zijn ingegaan, maar dat beide fractievoorzitters in de persconferentie de verwachting temperden dat zij er snel uit zouden komen. Vandaar mijn vraag aan de heer Kamp of hij dit herkent. Is dat ook zijn beeld van hoe het op dit moment gaat?

De heer Kamp:

Het beeld van snelheid komt inderdaad naar voren, maar gelijktijdig komt ook het beeld van zorgvuldigheid naar voren. Een van de overwegingen om te proberen om zo snel mogelijk conclusies te trekken over de begroting voor 2013, was het belang van studenten en forensen bij het verkrijgen van duidelijkheid. Naar mijn indruk hebben de onderhandelaars dus gelijktijdig gestreefd naar snelheid en zorgvuldigheid.

De heer Slob (ChristenUnie):

Ik begrijp dat dit betrekking heeft op wat voor 2013 moest gebeuren. Ook ik heb waardering voor het feit dat wij die duidelijkheid zo snel hebben gekregen, omdat dat ons ook kan helpen bij de beschouwingen die gehouden moeten worden. Laat ik het dan zo zeggen: ik hoop dat u kunt

Kamp

bevorderen dat wij, als zij echt met elkaar verder gaan, zo snel mogelijk een regering hebben en dat wij hier voor het eind van het jaar verder met elkaar over kunnen spreken.

De heer Kamp:

Die aansporing van de heer Slob is volledig in overeenstemming met de opdracht die de heer Bos en ik van de Kamer hebben gekregen, namelijk om te proberen om zo snel mogelijk resultaat te boeken. Wij voelen ons er ook toe verplicht om te proberen om die opdracht uit te voeren.

De heer Wilders (PVV):

Collega Buma zei zojuist dat hij niet uitsluit dat de CDA-bewindslieden opstappen als de Kamer de begroting amendeert in een hun onwelgevallige richting. Zou ik de informateur mogen vragen of hij zich ervan heeft vergewist of alle CDA-bewindslieden, – dus niet alleen de minister van Financiën, die volgens mij zelfs bij de informateur is geweest – ongeacht de uitkomst zullen blijven zitten, in ieder geval zolang de formatie duurt?

De heer Kamp:

Dat hebben wij niet gedaan. In algemene zin kan ik opmerken dat het CDA een partij is die niet vreemd is met regeringsverantwoordelijkheid. Zij weet dus dat zich telkens een overgangssituatie voordoet, met een oud kabinet en een nieuw kabinet, en dat je in die overgangssituatie professionaliteit moet tonen en verantwoordelijkheid moet voelen om het geheel – zowel van de oude periode als van de nieuwe periode en van de overgang tussen die beide perioden – in goede banen te blijven leiden. Dat gevoel voor verantwoordelijkheid heb ik altijd bespeurd bij het CDA. Ook op dit moment bespeur ik wat dat betreft niets anders.

De heer Wilders (PVV):

Ik zit eerlijk gezegd niet zo te wachten op gevoelens die een informateur bespeurt. Ik wil graag feiten horen. Ik heb zojuist van de fractievoorzitter en de politiek leider van het CDA, de heer Buma, iets anders gehoord dan wat informateur Kamp nu zegt. Nu hij heeft gehoord dat de heer Buma niet uitsluit dat de CDA-bewindslieden opstappen, zelfs gedurende het formatieproces, vindt hij het dan niet zijn taak om met alle CDA-bewindslieden hierover te praten? En als de informateur dat niet wil, waarom dan niet?

De heer Kamp:

Ik heb de vorige vraag van de heer Wilders, namelijk of ik mij er bij alle CDA-bewindslieden van heb vergewist of zij van plan waren om iets wel of niet te doen, al beantwoord. Het antwoord op die vraag was nee. Het antwoord op deze vraag is weer nee. Er is geen sprake van een bijzondere situatie. Er is sprake van een situatie waarin het oude kabinet hopelijk binnenkort vervangen zal worden door een volgend kabinet. De partijen die het oude kabinet vormen, hebben de verantwoordelijkheid om de overgang naar het nieuwe kabinet op een gepaste wijze te laten verlopen. Dat is routine bij het vormen van kabinetten. Het CDA heeft veel routine met het vormen en het laten aflopen van kabinetten en met overgangsperioden. Ik heb geen aanwijzing dat er nu op een wijze geacteerd zal worden die afwijkt van de wijze waarop men gewend is te acteren.

De heer Wilders (PVV):

Misschien krijg ik ook nog antwoord op mijn vraag.

De heer Kamp:

Ja, het antwoord is hetzelfde als zojuist. Ik ben beide keren begonnen met het woord "nee", maar uit beleefdheid ten opzichte van de heer Wilders heb ik daar ook enige toelichting bij gegeven.

De heer Wilders (PVV):

Laat die beleefdheid dan maar zitten en geef gewoon antwoord op de vraag. We zitten hier niet om elkaar bezig te houden of voor de gek te houden. Mijn vraag aan de informateur was of hij bereid is om met de CDA-bewindslieden te bespreken of zij gedurende het gehele formatieproces blijven zitten of dat zij misschien hun biesen pakken als de Kamer op een voor het CDA onwelgevallige wijze de begroting amendeert. De heer Buma sluit dat laatste in elk geval niet uit, in tegenstelling tot de informateur. Is de heer Kamp bereid om met alle CDA-bewindslieden hierover te spreken? Of zegt hij: nou, we zien het wel; het zal mij een zorg zijn?

De heer Kamp:

Waarom is het woord "nee" onduidelijk voor de heer Wilders? Zijn eerste vraag was: hebt u zich ervan vergewist. Mijn antwoord was "nee", met een toelichting. Zijn tweede vraag was: bent u bereid om. Mijn antwoord was "nee", met een toelichting. Tja, dat is het dan. Ik kan het niet helderder maken: nee, nee.

De voorzitter:

Dank u wel voor uw helderheid.

□

De heer Bos:

Voorzitter. Dank u wel voor uw uitnodiging. Het is bijzonder om in deze hoedanigheid en in uw dienst hier heel eventjes terug te mogen zijn. Dat slaat ook op de duur van de beantwoording van de vragen die aan ons zijn gesteld. Dat heeft er mee te maken dat de heer Kamp en ik van mening zijn dat het deelakkoord dat naar buiten is gekomen primair een verantwoordelijkheid is van de onderhandelende partijen, de Partij van de Arbeid en de VVD. Alle vragen die betrekking hebben op de afwegingen over waarom dit en waarom niet iets anders, moeten primair door die partijen geduid en verdedigd worden. Dat neemt niet weg dat er wel een paar vragen gesteld zijn, ook over wat er in het proces gebeurd is, die ik wellicht kan beantwoorden.

Een aantal sprekers heeft gevraagd of sprake is geweest van een doorrekening van de amendementen op de begroting voor 2013. Het antwoord daarop is nee. Er is geen sprake geweest van integrale doorrekening. Los van de tijdsdruk heeft dat er mee te maken dat uiteindelijk doorrekening van een meerjarig beleidspakket zinvoller is dan doorrekening van iets dat betrekking heeft op slechts één jaar. Het is ook zinvoller om een aantal structurele beleidsmaatregelen door te laten rekenen dan een samenstel van deels incidentele beleidsmaatregelen. Het is ook beter om naar een pakket in zijn geheel te kijken wat betreft bijvoorbeeld effecten voor duurzaamheid en werkgelegenheid en dergelijke, dan naar een deelpakket. Betekent dit dat er helemaal niet gekeken is naar de effecten van de maatregelen die zijn genomen? Nee, dat is natuur-

lijk niet zo. Er is weldegelijk naar gekeken. Door de heer Rutte en de heer Samsom zijn op vragen over onderdelen daarover ook antwoorden gegeven. Ik loop kort een aantal van die vragen langs.

De heer Pechtold vraagt wat precies in het duurzaamheidspakket zit van 155 miljoen euro dat in 2013 aangevend wordt. In het begrotingsakkoord was een duurzaamheidspakket van 200 miljoen afgesproken. Dat was grofweg al gecommiteerd voor dat deel dat betrekking heeft op de subsidieregeling voor zonnepanelen. Daar is men van afgebleven. De rest van de envelop was grosso modo nog niet gecommiteerd. Dat is voor 2013 ingezet. Wat er met dat geld voor 2014 en verder gaat gebeuren, vormt onderwerp van de lopende besprekingen.

De tweede vraag van de heer Pechtold was of er rondom het verhogen van de assurantiebelasting rekening is gehouden met gedragseffecten. Wij hebben gebruikgemaakt van doorrekeningen zoals die op het ministerie van Financiën gemaakt worden op het moment dat dit soort beleidswijzigingen overwogen worden. Dat zijn modellen waarvan wij veronderstellen dat die met de meest realistische gedragseffecten en andere zaken rekening houden. Daar gaan wij verder ook niet over. Het gaat om door het ministerie van Financiën gevalideerde cijfers. Zoals men kan zien, is er sprake van een oploop in de cijfers bij de dekking die geleverd wordt door de assurantiebelasting. Daar is in ieder geval rekening gehouden met het feit dat vanwege invoeringstermijnen en uitvoeringsproblemen niet in een keer het volle pond geïnd zou kunnen worden.

Er is veel gesproken over wat er in dit deelakkoord gebeurt met de lasten. Een aantal sprekers spreekt van een lastenverhogend pakket. Er is met name door de heren Rutte en Samsom op gewezen dat dit voor 2013 ontegenzeggelijk het geval is maar structureel zeker niet. Ik zou er in dat licht op willen wijzen dat het beeld in 2013 in heel grote mate bepaald wordt door de inzet van een incidentele, eenmalige lastenverhoging voor werkgevers die in de jaren daarna uit het beeld verdwijnt. Het lastenbeeld wordt ook enorm bepaald door het feit dat het effect van het afschaffen van het vitaliteitssparen in de loop der jaren enorm afneemt. In het kader van het lastenbeeld is het belangrijk om ons te realiseren dat de manier waarop in dit huis wordt gesproken over lasten, een buitengewoon boekhoudkundige manier is die weinig zegt over wat er in de realiteit gebeurt. Wij kunnen hier bij wijze van spreken snijden in uitgaven en zeggen dat er dan niets in de lasten gebeurt, maar mensen voelen dat het wel degelijk hun portemonnee en hun koopkracht kan raken. In dat licht geef ik de Kamer mee dat ik niet de veronderstelling aan durf dat als je 1652 miljoen bezuinigt op de reiskostenaftrek, dit bijvoorbeeld tot geen enkele afwenteling in de verhouding tussen werknemer en werkgever aanleiding zou geven. Ik denk daarentegen dat het zeer waarschijnlijk zou zijn dat een deel van de belastingdruk wel degelijk wordt afgewenteld op werkgevers en dus ook zou hebben geleid tot een lastenverhoging voor werkgevers. Of dat meer of minder zou zijn dan de 560 miljoen die in dit debat steeds langskomt, zou ik werkelijk niet weten. Ik denk wel dat we voorzichtig moeten zijn met suggesties van precisie omtrent wat in de realiteit aan lastendruk ten gevolge van dit pakket zal worden gevoeld.

Datzelfde geldt natuurlijk voor het effect van deze maatregelen op werkgelegenheid en banen. In de brief van vandaag staat dat het lastenverhogende effect voor werkgevers enkel en alleen in 2013 aan de orde is. Ik weet iets van de economische modellen die worden gebruikt voor

het berekenen van werkgelegenheidseffecten. Voor zover die enige verwantschap hebben met wat er in de realiteit gebeurt, mag je aannemen dat een incidentele beperkte verhoging van de werkgeverslasten in het algemeen weinig effect heeft op de werkgelegenheid. Daar staat tegenover dat de belasting op de reiskosten alle werkenden trof en de alternatieve belasting die nu wordt voorgesteld, namelijk de verhoging van de assurantiebelasting, over een veel grotere groep Nederlanders wordt uitgesmeerd. Het introduceren van een doorwerkbonus die het financieel aantrekkelijker maakt om tot late leeftijd door te werken en het versnellen van de verhoging van de AOW-leeftijd zijn individuele maatregelen waarvan je mag veronderstellen dat ze in positieve zin bijdragen aan economische groei, productiviteit en dus ook arbeidsaanbod.

Er is gevraagd naar de koopkracht. Uitspraken daarover zijn echt bijna niet te doen. Voor de concrete effecten van dit pakket maakt het nogal uit of je een langstudeerder bent die van de ggz gebruikmaakt of een vutter die in het ziekenhuis terecht komt, zo specifiek verschillen de effecten. Het enige wat duidelijk is, is dat de koopkrachteffecten van de oorspronkelijke plannen voor een heel groot deel niet in het standaardkoopkrachtbeeld terechtkomen. Alles wat te maken had met reiskosten viel daarbuiten, terwijl een aantal van de vervangende maatregelen wel in het standaardbeeld terechtkomen. Dat is dus eerder een verschuiving dan dat er veel te zeggen valt over de vraag of het gunstiger dan wel ongunstiger uitpakt.

Ten slotte stel ik twee punten aan de orde. Wellicht heb ik de heer Buma verkeerd begrepen, maar ik heb een kleine correctie op een conclusie die hij trok. Ik dacht de heer Buma te horen zeggen dat er nu wel wordt gedaan alsof het liggeld en de eigen bijdrage in de ggz worden afgeschafte, maar dat de mensen er toch voor betalen met hun premie. Dat is in ieder geval voor 2013 niet het geval. Voor 2013 is geen sprake van een vervangende dekking in de sfeer van de ziektekostenfinanciering. De onderhandelaars hebben wel gezegd dat het probleem vanaf 2014 onverminderd op hun bord ligt en van een passende dekking moet worden voorzien in het kader van alle andere beslissingen die dan moeten worden genomen over de kosten van de zorg en het financieren ervan.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

De heer Bos is dit nu aan het verdedigen alsof hij de politicus is. Ik val toch de heer Wilders een beetje bij, want nu moet ik wel naar voren komen om te zeggen: slim hoor, 2013 niet maar 2014 en verder wel.

De voorzitter:

Mijnheer Bos, ik vraag u hetzelfde als wat ik uw collega heb gevraagd. De Kamerleden nemen er aanstoot aan als u te politiek wordt. Wilt u proberen om dat niet te doen?

De heer Bos:

Ik gaf naar mijn beste weten een technische uitleg, voorzitter. Ik was er ook mee klaar, dus ik hoef er niet op terug te komen.

De heer Roemer heeft gesproken over mijn opmerking in de discussie over hoe het beleefdheidsbezoek aan de koningin uiteindelijk tot stand is gekomen. Ik kon mij uitstekend vinden in de preciezere formulering die de Kamervoorzitter uiteindelijk dezelfde dag gebruikte om uit te leggen waarom dat beleefdheidsbezoek tot stand was gekomen.

Bos

De heer **Roemer** (SP):

Daar ben ik blij mee. De heer Bos neemt dus afstand van wat hij hierover daarvoor zei voor de RTL-camera. Dat heeft namelijk geleid tot een beeld waarvan de Kamer-voorzitter ten onrechte heel veel last heeft gehad. Het was netjes geweest als de heer Bos diezelfde dag nog afstand van zijn woorden had genomen. Ik vond dit erg spijtig.

De heer **Bos**:

Ik heb er geen enkele moeite mee om nu nogmaals te zeggen wat ik zojuist al zei, namelijk dat ik mij uitstekend kon vinden in de preciezere formulering van de Kamer-voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel daarvoor.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Ik heb gevraagd of er tijdens de onderhandelingen is gesproken over de negatieve milieueffecten van het deelakkoord en over mogelijkheden om dat te compenseren. Ik zou graag een antwoord krijgen op die vraag.

De heer **Bos**:

Er is in de onderhandelingen gesproken over de totale milieu- en duurzaamheidsopgave waar een nieuw kabinet voor staat. Mede in dat licht zal ook gekeken worden naar de maatregelen die nu voor 2013 zijn genomen en naar de maatregelen die na 2013 nog genomen zouden moeten worden.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Dank, dat is helder.

De **voorzitter**:

Hiermee is er een einde gekomen aan de eerste termijn van de zijde van de informateurs. Ik zie dat er geen behoefte is aan een tweede termijn.

De beraadslaging wordt gesloten.

Sluiting 18.12 uur.